
Diktatorinden

Et skuespil af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Diktatorinden	4
Metadata om værket	4
Titel	5
1. Akt: FORSPIL	5
2. Akt: I	9
3. Akt: II	26
4. Akt: III	36
5. Akt: IV	45

Diktatorinden

Kilde Munk, Kaj. 1948. "Diktatorinden", i *Mindeudgave: Cant og andre Skuespil*, 309-69, København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck.

Indledning

Efter en årrække med forkærlighed at have beskæftiget sig med samtidige emner, som fx i *Ordet II — En Almanakhistorie* (1934-1935), *10 Oxford-Snapshots* (1936) og *Sejren* (1936), vendte Munk sig atter mod historien. Baggrunden for dette skuespil er denne gang den dansk-svenske konflikt kort før Kalmarunionens opløsning (1523), forholdet mellem Kong Christian 2. (1481-1559) og hans elskerinde, den hollandske købmandsdatter, Dyveke (1490-1517), og ikke mindst Sigbrit Villums rolle som Christian 2.s rådgiver. Indirekte er dette historiske drama dog ikke uden forbindelse med samtidshistorien, idet dets grundmotiv – jvf. stykkets sidste replik: "Nu, Christiern, kan du underskrive Loven." – sandsynligvis henviser til SR-regeringens lovgivningsarbejde i 1930'erne, med Thorvald Stauning, P. Munch og især social- og justitsminister K. K. Steincke i spidsen. Som bekendt gjaldt det dengang om at gennemføre en lang række sociale reformer. Meningen med stykket var bl.a. at vise, at man ikke kan regere et land uden at bringe store personlige ofre. Skuespillet omarbejdedes samme år til et filmmanuskript med titlen *Filmen om Christiern den Anden*, men det er aldrig blevet filmatiseret.

Som titlen angiver, styres skuespillets personer og handling af titelfiguren, Mor Sigbrit, der som *kvindelig* kongelig rådgiver ikke har sin lige i Munks dramatik. Som stærk kvindetype står hun imidlertid side om side med Alma Jensen i *Havet og Menneskene*, eller en række andre kvinder, der "inspirerer Mænd til Daad", som bl.a. Konstance Leth i *Egelykke*.

Handlingsmæssigt står kongens splittelse mellem ansvaret for nationens skæbne og kærligheden til en borgerlig pige i centrum, men skuespillets egentlige tematik ligger i magtens ambivalens og den høje pris, man skal betale for at opfylde sit livskald, hvorved *Diktatorinden* står i nær relation til 'diktatorskuespillene' bl.a. *En Idealist* (1923-24), *Kardinalen og Kongen* (1929) og *Sejren* (1936).

Sprogligt er *Diktatorinden* holdt i en enkel og naturlig stil, som på realistisk vis er afstemt efter 1500-tallet, bl.a. vha. forældede substantiver og formelle tiltaleformer. Personerne Dyveke og den spanske prinsesse, Isabella, giver skuespillet en afgjort poetisk dimension.

Diktatorinden

1. Akt: FORSPIL

SIGBRITS KRO I BERGEN

Pigerne afslutter just Morgenrengøringen, Sigbrit¹ gaar dem efter med Klud og ordnende Haand. Morgensolen staar ind i Lokalet. Af og til maa hun hen og spejde ned ad Gaden. Endelig kommer Dyveke.

- (1) Sigbrit: Naada, min Pige, sikke friske Kinder Morgenturen har givet dig! den var lang, jeg var ved at blive urolig.
- (2) Dyveke: Det skal du saamænd ikke blive for min Skyld. Der er ingen, der kommer og løber med mig, desværre.
- (3) Sigbrit: Er der noget, der har ærgret dig?
- (4) Dyveke: Mig? nej, hvor kan du tro?
- (5) Sigbrit: Du ser lidt fortrædelig ud i Øjenkrogene. Blæser det i Dag?
- (6) Dyveke: Det ved jeg saamænd ikke. Det har jeg ikke tænkt over. Jo, det gør det visst.
- (7) Sigbrit: Saadan friske røde Kinder! Hvor er du kommen dig her i Norge! Jeg er sluppet af med den evige Angst for at miste dig. Det er lige ved at forsoner mig med Landflygtigheden. Hvor var du altid bleg i Holland! Og nu blusser du saa kry og rask, som om du virkelig var en Dreng.
- (8) Dyveke: Men jeg er nu en Pige. Og jeg vil sige dig, jeg er led og ked af at rende rundt i Mandfolketøj.
- (9) Sigbrit: Saasaa, du lille! du kender ikke Verden. Og især ikke de forbandede Adelsmænd. Det er svært nok at have en Dreng i Fred for dem. En Pige er nu rent umuligt.
- (10) Dyveke: Er der da saa meget ved at være i Fred?
- (11) Sigbrit: Jeg har døjet ondt nok for os begge to, lille Dyveke, saa jeg regner med, at du kunde spares.
- (12) Dyveke: Og saa i Aften staar Junker Christierns² Fest paa Slottet!

¹*Sigbrit*: Sigbrit Villoms (død ca. 1532) også kaldet Mor Sigbrit, var en hollandsk handelskvinde bosat i Bergen og moder til Dyveke (1490-1517), som blev den senere Christian 2.s elskerinde og levede med ham ved hoffet, indtil hun døde under tragiske omstændigheder, der aldrig er blevet helt opklaret. Sigbrit blev Christian 2.s vigtigste rådgiver. [DSD]

²*Junker Christiern*: Ordet "junker" betyder "ung herre". Ordet bruges til at betegne en ung mandsperson af fornem stand, især en ung adelsmand, der endnu ikke er blevet ridder. Den unge adelsmand er i dette tilfælde "Christiern" (ældre stavemåde af Christian), den senere Kong Christian 2. (1481-1559), der var konge af Danmark-Norge (1513-1523) samt konge af Sverige (1520-1523). [ODS & DSD & DK]

- (13) Sigbrit: Hvad kommer det os ved?
- (14) Dyveke: Hvorfor er alting saa uretfærdigt? Bare fordi disse Damer hedder Rosenkvast og Gyldensvin, kan de frit troppe op i Aften, ligegyldigt hvor rynkede og vortede de er, mens jeg — aah, jeg er sikker paa, Mor, hvis jeg kom i de rigtige Klæder, var der ingen af dem, der kunde maale sig med mig.
- (15) Sigbrit: Hvem har bildt dig det ind?
- (16) Dyveke: Ja, mine Spejle har du jo slaaet i Stykker. Men der er en lille Kilde, der hvor Stien bøjer ind i Bjergene, den fortæller mig det hver Morgen. Det kan du vel ikke slaa i Stykker?
- (17) Sigbrit: Har du ikke snakket med andre paa Turen end den?
- (18) Dyveke: Nej. Hvem ellers?
- (19) Sigbrit: Det falder mig ind — denne hersens danske Adelsmand, ham den forsoldede Torben Oxe, han er redet her forbi et Par Morgener, saa tidligt at Folk af hans Type ikke plejer at have faaet Sko paa endnu. Ham er du vel ikke tilfældigvis stødt paa?
- (20) Dyveke: Nej, det er jeg ikke. Hvem, siger du? Oxe! Jeg vidste slet ikke, saadan en Mand var til. Det var da et sjovt Navn. Ja, du har rigtignok Ret i, at Vinden har brændt mine Kinder, kan jeg mærke. Ih, hvor de blusser!
- (21) Sigbrit: Herregud, har en anden en ogsaa engang kunnet komme til at se saa hjælpeløs yndig ud, naar man skulde til at stikke en Løgn! Kom du nu af Overtøjet, min Pige, og ud i Køkkenet og hjælpe til! (*Gaar selv derud. Der høres Hestetrav. Dyveke iler til Vinduet. Nogen rider forbi. Sigbrit vender tilbage. Da Dyveke opdager sig iagttaget, faar hun travlt med at tørre Karmen af med en Pegefinger. Sigbrit ler.*) Du kan gerne spare dig dit daglige Udkig efter Junker Christiern, mit Barn. Ham faar du alligevel ikke.
- (22) Dyveke: Tror du, jeg vilde, selv om jeg virkelig kunde? Jeg, som ikke kan udstaa Skæg. Puhha! og saa er det tilmed rødt! — Aah, du skal ogsaa gaa og hitte ud af alting! Jeg siger dig, jeg finder mig ikke længere i dit Tyranni, Mor.
- (23) Sigbrit: Saa, saa, saa! Er det saa slemt at have nogen til at holde af sig? Det er det vel saa, især naar de er klogere end en selv. Men du kommer nu til at finde dig i det alligevel. Mig kan du ikke hamle op med. Og saa længe jeg er til, faar ingen Lov til at gøre dig noget ondt, ingen, ikke engang du selv. Løb saa ud i Køkkenet og vær flink. — Men hvad er det, Jesper? skal jeg have Silden den Vej ind? hvad skal det betyde?
- (24) Jesper: Mor Sigbrit faar undskyldte, men hun har jo Haandværkere ved Bagtrappen, jeg langer³ ikke op med den Tønde paa Skulderen, naar der mangler et Par Trin.
- (25) Sigbrit: Saa skynd han sig da. Og ikke dryppe paa Gulvet!
- (26) Jesper: Javel.

³langer: Ordet betyder i denne sammenhæng ”at nå”. [ODS]

- (27) Sigbrit: Har den været igennem Tolden?
- (28) Jesper: Selvfølgelig, Mor Sigbrit, selvfølgelig.
- (29) Sigbrit: Jeg ser ikke noget Mærke.
- (30) Jesper: Saa er det kanskesens⁴ af en eller anden Vanvare⁵ gaaet hen og faldet af.
- (31) Sigbrit: 'Rut⁶ med hans Sild igen! Ingen Snydestreger her!
- (32) Jesper: Hvadfornøget? hun vil vel ikke beskyldte en i alle Maader hæderlig og agtværdig Handlende — — —
- (33) Sigbrit: 'Rut, siger jeg.
- (34) Jesper: Mor Sigbrit, Mor Sigbrit, Fanden i, om Lybeckerne faar de Par Mark eller ej! De snyder selv Kronen for Titusinder netop paa Sildetolden.
- (35) Sigbrit: Naar saa den Dag kommer, da Kongen opdager det, og Snydetampene straffes, er det rarest for baade ham og mig, om vi to er udenved⁷. 'Rut med hans Sild! Naar han har faaet den mærket, kan han komme med den igen.
- (36) Jesper: Jeg er en fattig Mand, Mor Sigbrit, og det er haardt Slid...
- (37) Sigbrit: Vil han have et Krus varmt Morgenøl? Han kan sætte sig hen i Hjørnet, naar han først har sat Silden fra sig uden for Døren.
- (38) Jesper: Jeg siger saa mange Tak. (*De gaar ud hver sin Vej. Dyveke ind med Øllet, en Kræmmer og en Munk tørner højroestet ind.*)
- (39) Kræmmeren: Den Lugt af Sild allevegne!
- (40) Munken: Man bliver da ret saa kvalmende tørstig af den.
- (41) Kræmmeren: To Krus Øl, Knægt, og det lidt gesvindt. (*Hvisker.*) Dyveke! Dyveke!
- (42) Dyveke: Hvor tør I komme her?
- (43) Kræmmeren: Jeg forsov mig i Morges. Er du vred paa mig?
- (44) Dyveke: Det er maaske ikke helt fri. Men I maa gaa. Hvis Mor opdager Jer —
- (45) Kræmmeren: Hun opdager ikke. Det er min Ven Knud Gyldenstjerne til Timgaard⁸. D.v.s. i Dag er han Graabroder⁹, vi er ude for at købe Sild til hans Kloster, forstaar du, nys ankommen med en Skude fra Jylland. Snak Jydsk, Broder Knud.

⁴kanskesens: Dialektalt ord, som betyder "kan (vel) ske" (måske). [ODS]

⁵Vanvare: Ordet bruges især til at betegne mindre alvorlige uheld, der skyldes uforsigtighed eller tankeløshed. [ODS]

⁶'Rut: En forkortet version af det tyske "heraus", der i talesprog bruges som truende udråb: Ud med dig! Bort! [ODS]

⁷udenved: Betyder "udenfor". [ODS]

⁸Knud Gyldenstjerne til Timgaard: Knud Pedersen Gyldenstjerne (1480-1552) var lensmand, rigsråd og desuden fætter til Torben Oxen. "Timgaard" var Hovedgård ved Tim 12 km nord for Ringkøbing. Gården tilhørte i perioden ca. 1400-1756 slægterne Gyldenstjerne og Sehested. [ROHI & DSD]

⁹Graabroder: Folkeligt navn for et katolsk ordenssamfund, der blev grundlagt af den hellige Frans af Assisi (1221). "Franciskanerordenen" bredte sig med hast ud over hele Europa, og i 1230'erne nåede de første franciskanere, eller tiggermunke som de også kaldtes, til Danmark. Brødrenes mål var at hjælpe de fattige, stifte fred og missionere. De skulle, i skarp modsætning til adelen, leve uden personlig eller fælles ejendom og tjene til livets opretholdelse ved deres hænders arbejde eller ved at tigge. Franciskanermunkene fik navnet "gråbrødre" pga. deres oprindelige, grå dragt. [DSD]

- (46) Gyldenstjerne: A haar olle kin Maage te Vejl aa sejl i, den jenne Æl atter den annen, en Storm, te en Kaal ett ku kjøer en Styvt Mog u i hans Kalgoer¹⁰. — Er du tilfreds, Torben?
- (47) Oxe: Dyveke, vil du med til Junkerens Fest?
- (48) Dyveke: Jamen Mor giver aldrig Lov til det.
- (49) Oxe: Vil du med alligevel? Jeg skaffer dig Klæder.
- (50) Dyveke: Saa — saa maa du bortføre mig.
- (51) Oxe: Gaar du med til det?
- (52) Dyveke: Jeg ved ikke — hvordan gaar det til ved saadan en Fest?
- (53) Oxe: Det gaar saadan til, at du skal bare danse med mig.
- (54) Dyveke: Og Junker Christiern — hilser han paa *alle* Festens Damer?
- (55) Oxe: Hahaha, ham skal du ikke være bange for, han er min gode Ven. — Er det saa aftalt? I Mørkningen staar du paa Spring i Døren, saa lader jeg min Vogn rasle her forbi.
- (56) Dyveke: Oh, jeg tør ikke, jeg tør ikke, Mor hun —, Men saa skal du selv være med, hører du, du skal trække mig op til dig, det skal være *mod* min Vilje. (*Jesper ind.*)
- (57) Oxe: Hvad skal den Karl her?
- (58) Jesper: Drikke en Øl med Forlov.
- (59) Oxe: Ingen Næsvisheder! Ud med ham!
- (60) Jesper: Hvad for noget? er det ikke en Kro? er det ikke enhver ærlig Mands Ret —
- (61) Oxe: Vi blæser paa ærlige Mænds Ret. Bruger han Mund mod en Adelsmand?
- (62) Jesper: Han er ikke mer Adelsmand, end min Rumpe er.
- (63) Oxe: Jeg skal lære den Lømmel.
- (64) Gyldenstjerne: Torben, husk paa —
- (65) Sigbrit: (*ind*) Hvad gaar her for sig? hvorfor staar du og gaber, Dreng, og kalder ikke paa mig? (*Slaar til Dyveke, der løber ud.*) Er det ham, der laver Ustyr?
- (66) Jesper: Uha, nej, Mor Sigbrit, nej, nej, nej. De to Kumpaner der vil formene en ærlig Mand at drikke hans Øl. Og saa gør de tilmed Nar ad en og vil binde en paa Ærmet, at de er Adelsmænd.
- (67) Gyldenstjerne: Vi er, som I ser og hører, jyske Handelsfolk, ude for paa min Klosters¹¹ Vegne —
- (68) Sigbrit: Hvad kommer det mig ved, hvad I er. Hvor jeg regerer, er alle Lige. Her gælder kun een Regel, at paa Kroen skal der være Orden, og er der nogen, der mukker, kommer de udenfor, enten de saa er Adelsfolk eller Godtfolk.

¹⁰A haar olle kin Maage te Vejl aa sejl i, den jenne Æl atter den annen, en Storm, te en Kaal ett ku kjøer en Styvt Mog u i hans Kalgoer: Jysk dialekt: "Jeg har aldrig kendt mage til vejr at sejle i, den ene byge efter den anden, en storm så en karl ikke kan køre med en trillebør mæg ud i sin kalvegård". "Kalvegård" ("Kalgoer") betyder køkkenhave.

¹¹min Klosters: På vestjysk har substantiverne kun fælleskøn (fx en kreatur).

- (69) Oxe: Saa ved vi, hvor vi har vor Plads, Broder Knud. Farvel, Farvel. (*Ud.*)
- (70) Jesper: Jeg siger saa mange Tak for Skænken, Mor Sigbrit. (*Ud.*)
- (71) Sigbrit: Det er godt, Jesper. — Dyveke! Dyveke!
- (72) Dyveke: (*ind*) Ja, Mor.
- (73) Sigbrit: Jeg tror, Foraarsblæsten er for streng her i Norge, dine Kinder bliver ved at være altfor røde. Det bliver visst det bedste for dit Helbred, min Pige, at vi afskaffer din Morgentur for et Par Uger eller tre.
- (74) Dyveke: Som du vil, lille Mor. (*Sigbrit gaar ud i Køkkenet. Dyveke vil følge. Hestetramp paa Gaden igen, Dyveke presser Haanden mod Hjertet, Junker Christiern rider tilbage. Hun ser længe efter ham. Saa hvisker hun.*) I Aften, Junker Christiern! endelig!

2. Akt: I

BERGENHUS

Et mindre Kabinet. Dets Dobbeldør staar aaben ind til Festsalen, hvor Damer og Herrer sidder eller driver om. Efter nogen Tids Forløb kommer

- (75) Biskop Karl af Hamar: (*slentrende forbi ude i Salen, slaar et Slag ind i Kabinettet, tager en Bønnebog frem, drysser halvhøjt læsende op og ned og nærmer sig saaledes en Yderdør, hvisker ud*) Jonas! Jonas!
- (76) En Tjener: (*stikker lige Hovedet frem*) Her, Herre Biskop¹².
- (77) Biskop Karl: Endnu intet Brevskab¹³?
- (78) Tjeneren: Endnu ikke, Herre Biskop.
- (79) Biskop Karl: Du har begge Heste rede?
- (80) Tjeneren: De staar ved den søndre Port. I Skjul af Klippen.
- (81) Biskop Karl: Godt, Jonas, her har du til en Kande Øl.
- (82) Tjeneren: Mange Tak, Herre Biskop. (*Hans Hoved forsvinder. Biskoppen læser videre.*)
- (83) Gyldenstjerne: (*ind udefra med Torben Oxe; de ser ikke Biskop Karl*) Du er tosset, Torben.

¹²*Biskop*: Karl eller Carl af Hamar (1512). Der er en vis usikkerhed angående Karls ophav, men han skulle være født i Hackås i Jämtland (hvorfor han kaldtes "Jämte"). Karl studerede i 1486-1487 i Rostock og Greifswald, blev præst i Toten 1497 og biskop i perioden 1506-1512 i Hamar. Hamar er en norsk by beliggende ca. 100 km nord for Oslo ved søen Mjøsa. Byen blev grundlagt i midten af 1000-tallet af Harald 3. Hårderåde og blev i 1152 bispesæde med tilhørende domkirke fra første halvdel af 1300-tallet. Bispesædet nedlagdes i 1537. [GJS & SAL & DSD]

¹³*Brevskab*: Betegner breve eller dokumenter. [ODS]

- (84) Oxe: Hahahaha.
- (85) Gyldenstjerne: Og Moderen rendte skrigende ned ad Gaden efter jer!
- (86) Oxe: Hahahaha.
- (87) Gyldenstjerne: Hvad i Alverden tror du, Junker Christiern siger?
- (88) Oxe: Hahahahaha.
- (89) Gyldenstjerne: Du glade Vanvid, hvor er jeg spændt paa, hvordan den lille vil gøre sig som Adelsjomfru. Næ, det er den værste, jeg har været paa endnu. (*De gaar leende ud.*)
- (90) Ærkebiskop Gustav Trolle af Sverige: (*nærmer sig*) Naada, holder I Bønnemøde i Balsalen, Biskop Karl?
- (91) Biskop Karl: Et Ave Maria er aldrig af Vejen, Herr Ærkebiskop.
- (92) Trolle: I er da ikke uvel? I kendes en Smule bleg.
- (93) Biskop Karl: Paa ingen Maade. Glæder mig tværtimod særdeles til Junkerens Fest. Lidt træt maaske. Har celebreret¹⁴ 5 Messer i Dag. Bliver stiv i Haserne af den bestandige Knixen¹⁵. Egentlig er de slet ikke skabt til at knæle. Strengt taget er jeg af Kongeblood, ser I.
- (94) Trolle: Det har jeg Indtryk af, de allerfleste er her i Norge.
- (95) Niclas Wullenwewer: (*standser i Salen ud for dem*) I Raadet i Lübeck har vi den Skik at begynde et Møde paa den Dag, det er fastsat til.
- (96) Trolle: Der er længe til Midnat endnu, Mester Niclas.
- (97) Niclas: Jeg ihvert Fald er ikke vant til, at man lader mig vente.
- (98) Biskop Karl: I kender ikke Junker Christiern, Mester Niclas Wullenwewer¹⁶; han vil sikkert vænne Jer til meget nyt.
- (99) Niclas: Kender ikke! Jeg har haft Foretræde hos ham. Forholdsvis høfligt frembar jeg Lübecks Anmodning om at faa Sildetolden nedsat. Yderst høflig svarede han mig — han skulde overveje. Der er gaaet 14 Dage. Han overvejer endnu. Jeg gentager: jeg er ude over den Alder og Stand, hvor man lader mig vente. Herr Torben Oxe, Herr Torben Oxe, naar I faar grint af engang, kunde I saa ikke gaa til Jer høje Herre og Ven og meddele ham, at jeg følte mig upasselig og var gaaet.
- (100) Oxe: (*nærmer sig med Gyldenstjerne*) Men hvorfor det? I er jo slet ikke upasselig.
- (101) Niclas: Naar det passer mig at være upasselig, er jeg det, ikke?
- (102) Trolle: Forlad mig, gik det ikke an, om Herr Oxe gik til Junkeren og mindede ham om Tiden — jeg mener, om for engangs Skyld Oxen belærte Jupiter¹⁷? Sad vi andre

¹⁴*celebreret*: Latinsk ord for det at højtideligholde, at fejre, men bruges her i betydningen af at udføre eller at holde messe. [ODS]

¹⁵*Knixen*: Munk bruger her ordet i betydningen ”at knæle”, men egentlig bruges det tyske ord ”knicksen” oftest til at betegne en hurtig bøjning i knæene, som især damerne brugte til hilsen. [ODS]

¹⁶*Niclas Wullenwewer*: Karakteren kan være inspireret af købmanden Jürgen Wullenwever (1488-1537), som i perioden 1533-1535 var borgmester for Hansa-staden Lübeck.

¹⁷*Jupiter*: Øverste gud i den romerske mytologi, vejrgud og beskytter af lande, samfund, love og retfærdighed. [BOE]

saa her og havde det hyggeligt sammen ved en Kande Vin saa længe? (*Tegn til Tjeneren. Dørene lukkes. Vin bringes.*)

- (103) Biskop Karl: Ja, lad os i Guds Navn faa noget at drikke. Jeg bliver altid saa halsbrændt tørstig af at vente.
- (104) Oxe: Jamen —
- (105) Gyldenstjerne: Skynd dig bare, Torben. Kommer hun nu, skal jeg passe paa hende saa længe.
- (106) Oxe: Fint, Fætter Knud. Saa sætter jeg Fart i Junker Treven¹⁸. (*Ud.*)
- (107) Trolle: Forlad mig: passe paa? et mærkeligt Ord om en Dame?
- (108) Gyldenstjerne: Skåll, Herr Ærkebiskop. Alle kønne Pigers Skaal! dem med Byrd og dem uden!
- (109) Niclas: Jeg drikker hellere for Sildene i Øresund — Prruh!
- (110) Trolle: Er Vinen Jer ikke god nok?
- (111) Niclas: Den er jo saa sur som Junker Christierns Øjekast, naar han rider til Havnen om Morgenen tidlig.
- (112) Trolle: Sig intet ondt om Norges unge Statholder! han har vundet alles Hjerter ved sin muntre og høviske Færd. Ikke sandt, Kollega?
- (113) Biskop Karl: Hvabe — ja. Det har han. Alles Hjerter. Ja. Alle.
- (114) Niclas: Tager I mig for en Studedreng fra Jylland? Der er henrettet 17 gode Købmænd heroppe under hans muntre og høviske Færd, 17 gode Mænd af Borgerstand, og, hvad det værste er: 3, ikke mindre end tre af dem var tyske. Naar engang det gamle ormædte Chatol til Kong Hans¹⁹ kvaser sammen — — —
- (115) Gyldenstjerne: Smukke Tanker gør I Jer i Tyskland om vort Kongehus!
- (116) Niclas: Hvad Tanker gør I Jer, Knud Gyldenstjerne? I, som er Ven med Junkerens Ven, er I ogsaa Ven med Junkeren?
- (117) Gyldenstjerne: Er han skinsyg paa mig, saa værsgod. Vi Adelsmænd frygter ikke. Ingen bliver Konge i Danmark, uden at vi har svinebundet ham med en Haandfæstning²⁰ først.
- (118) Biskop Karl: Og en Biskop holder han Fingrene fra, saa længe Bandet²¹ kan svide dem.

¹⁸ *Junker Treven*: Ordet "treven" er fra ældre nydansk og betyder langsom eller sendrægtig, især pga. dørskhed eller uvillighed. [ODS]

¹⁹ *Kong Hans*: Kong Hans (1455-1513) var søn af Christian 1. og dronning Dorothea af Brandenburg (ca. 1430-95). Hans var konge af Danmark og Norge fra 1482 samt af Sverige fra 1497. Han fik bl.a. i 1481 sønnen Christiern med Christine af Sachsen (1461-1521), og han indsatte Christiern som Vicekonge i Norge i 1506. [DSD & DK]

²⁰ *Haandfæstning*: Middelnedertysk ord ("handvesting"), som i denne sammenhæng betegner et skriftligt løfte om overholdelse af visse retsregler og privilegier udstedt til undersåtterne af en (valg)konge før hans kroning (i Danmark fra 1320-1660). [ODS]

²¹ *Bandet*: Jf. det tyske "Bann", som oprindeligt betød befaling, påbud eller forbud. Her betegner ordet dog særlig den katolske kirkes udelukkelse (at blive lyst i band eller at være bandlyst) af en person fra kirken og dens nådemidler gennem gejstlig kundgørelse. [ODS]

- (119) Niclas: Naa saa. Vel. Saa siger vi det! (*Pause.*)
- (120) Trolle: Men *jeg* siger: de Rovfugleøjne, de Rovfugleøjne! af dem kan man vente sig alt.
- (121) Niclas: Til Sverige skal man for at finde Mennesker i Norden; i Norge og Danmark er der kun Bønder. I har Ret, Herr Ærkebiskop, vi, der skal regne med at faa med den Rovfugl at skaffe, alle vi Mænd fra Sverige og Norge og Danmark og Lübeck gjorde klogt i at faa klippet de Klør, mens det er Tid.
- (122) En Tjener: (*ind*) Brev til Biskop Karl.
- (123) Niclas: Det snupper jeg.
- (124) Biskop Karl: Vil I øjeblikblikkeli — blikkelig — — —
- (125) Niclas: Hahahaha, der har I det. En Mand, der ikke behersker sin Ansigtsskuldor, skulde holde sig fra Politik.
- (126) Biskop Karl: (*har læst det*) Se selv! en Ven fra Nordmarken melder mig blot, at der atter sker Sammenstød mellem Junkerens Folk og Bønderne. Saalænge det Bondekrapyl ikke er knust til sidste Mand, er der utrygt for os alle i Norge.
- (127) Trolle: Men hvis de nu vinder, hvad saa?
- (128) Niclas: Saa drives Herr Christiern af Lande. Og Vejen er aaben for Herr Karl af Hamar til et Bispevælde i Norge. Saa rejser Sverige sig. Og dets unge Ærkebiskop, der tillige er dets fornemste Adelsmand, kan fange Kronen paa Krumstaven²², hvis han spiller behændigt.
- (129) Gyldenstjerne: Det kalder jeg en Fantasi, der er baade løbsk og lübsk²³.
- (130) Niclas: Derefter er det oldenburgske²⁴ Kongehuses Prestige rystet helt ned i sin Grund. Og længe har det ikke siddet i Danmark, et latterligt halvt hundred Aar. Hvorfor slæber I ogsaa en tysk Grøftegraver op paa Jer Trone? Har Landet ikke gammel Adel nok?
- (131) Trolle: Det kunde Lübeck lide. Divide et impera²⁵.
- (132) Niclas: Lübeck har ingen Imperatorønsker. Frit Forbund med frie Stater er Fristaden nok. Vi overlader gerne denne Herre Christiern at holde Slaver.

²²*Krumstaven*: Stav med en krumning foroven, der er værdighedstegn for katolske bisper, hvorfor den ogsaa kaldes bispestav. [ODS]

²³*løbsk og lübsk*: Ordspil, hvor "lübsk" (tysk: "Lübisch") peger på en relation til handelsbyen Lübeck, der blev grundlagt i 1143 og var under Danmark 1203-25 og i 1226 blev en fri rigsby. Lübeck blev ledende i Hanseforbundet (en sammenslutning af nordeuropæiske byer, hovedsagelig tyske, i et handelsforbund), men var tit i konflikt med de danske og svenske konger. Lübeck udgjorde en mægtig magtposition i hele Østersøområdet og Norden. [ODS & DSD]

²⁴*oldenburgske*: Den oldenburgske dynastislægt fra Egilmar 1. (d. 1108), greve af Oldenburg. Slægten blev især fremtrædende, da grev Didrik den Lykkelige af Oldenburg i 1423 ægtede Hedvig (d. 1436), datter af grev Gerhard 6. af Holsten og efterkommer af Erik 5. Klipping. Fra grev Didriks yngste søn, grev Gerhard den Stridbare, udgik den grevelige oldenburgske linje, men uddøde i 1667. Grev Didriks ældre søn Christian 1. ægtede i 1449 Dorothea af Brandenburg, enke efter kong Christoffer 3. af Bayern, og blev i 1448 som Christian 1. konge af Danmark. Således blev Oldenburg-slægten kongelig, og Christian 1. slægtens kongelige alfader, hvorved alle efterfølgende kongelige frem til Frederik 7.s barnløse død i 1863 var Oldenburgere. [DK & DSD]

²⁵*Divide et impera*: "Del og hersk" - udtryk, der betegner det at opnå magt ved at sætte modstandere op mod hinanden. Citatet kan forbindes dels til det romerske senat, men ogsaa mere direkte til enkelte personer, som fx den franske konge Ludvig 11., Filip 2. af Makedonien, Machiavelli eller andre. [DSD]

- (133) Gyldenstjerne: Guds Død, hvem taler om Slaver, Herr Kræmmer fra Hansestaden²⁶? Fri er Danmarks Adel. Vil nogen bøje den under Aag — er det end længe siden, er der dog *før* dræbt Konger i Danmark.
- (134) Biskop Karl: Stille, for Guds Skyld!
- (135) Trolle: Forlad mig, dræbe er et plat Ord. Lidt Gratie²⁷, lidt Gratie, mine Herrer! Numquam tam male est Siculis quin aliquid facete dicant²⁸.
- (136) Niclas: Ogsaa mig som Købmand er den Facon med at slaa ihjel noget upraktisk. En død kan man ikke handle med mere. At tæmme en Rovfugl ved at dreje Halsen om paa den er falleret Fiffighed²⁹. Naar alt kommer til alt, er Junkeren vel kun et Mandfolk. Hvor er hans Svagheder? Find dem og ram ham der. Drik og Pigebørn? eh?
- (137) Gyldenstjerne: Det er nærmest en Skandale, saa lidt som han giver sig af med just de to Ting.
- (138) Niclas: Saa lær ham det. Eller gaar hans Natur i modsat Retning, saa udnyt *det*. Gør ham gudfrygtig, for Fanden! Hvad har vi Jer Præster til! Spøl³⁰ ham en Feber paa Halsen med Vievand, rasl ham ør med Rosenkranse, saa han bliver ruelsessyg³¹ og spilder sine Dage i Kirkerne og lader os ordne Verden imens.
- (139) Trolle: Forlad mig, jeg ser ikke ganske paa det som I. Spiller Tilfældet Jægeren en levende Falk i Hænde, klipper han ikke dens Kløer. Snarere — — (*En Tjener ind og hvisker noget til*)
- (140) Gyldenstjerne: Om Forladelse, et muntert Hverv for min Ven Torben tvinger mig til — —
- (141) Oxe: (*ind; han ler ærgerligt*) Han sad Gud bedre det og læste i — ja, hvad tror I? — i Bibelen og vilde ikke med til Festen.
- (142) Gyldenstjerne: Hun er kommen, Torben.
- (143) Oxe: Er hun?
- (144) Gyldenstjerne: Lige nu.
- (145) Oxe: Vi maa derud. (*De ud.*)

²⁶*Hansestaden*: Selve ordet "Hanse" er af gotisk herkomst og betød oprindeligt "ledsagerskare". Her betegner ordet dog byen Lübeck, som var en af flere nordtyske byer, der var indgået i en handelsmæssig sammenslutning, som kaldtes Hanseforbundet. S sammenslutningen fik i perioden 1300-1600 afgørende betydning for handelen og magtbalancen i Nordeuropa. [DSD]

²⁷*Gratie*: Latinsk ord ("gratia"), som i denne sammenhæng betegner ynde, altså det at en person er så smidig i sin optræden, tale osv., at denne virker tiltalende og charmerende på andre. [ODS]

²⁸*Numquam tam male est Siculis quin aliquid facete dicant*: Latinsk ordsprog fra den romerske politiker og forfatter Marcus Tullius Cicero (106-43 f. Kr.), som betyder: "Sicilianere har det aldrig så dårligt, at de ikke kan sige noget vittigt". [DSD]

²⁹*falleret Fiffighed*: Ordet "falleret" kommer oprindeligt fra latin og betyder i denne sammenhæng "forfejlet" eller "mislykket". "Fiffighed" er derimod tysk (af "pfiffig") og bruges i en vis grad som nedsættende betegnelse for snedig- eller listighed. De to ord danner desuden sammen et fint bogstavrim (allitteration). [ODS]

³⁰*Spøl*: Tysk omluds-sideform til "spule" (spülen), som kun bruges dialektalt og betyder at rense ved at overhælde, skylle med vand. [ODS]

³¹*ruelsessyg*: Betegner en stærkt angerfuld sindsstemning. [ODS]

- (146) Biskop Karl: Hvad har de to Galfranse³² for?
- (147) Niclas: Noget Fruentimmersjov. Ikke noget, der angaar voxne Folk. Men Falken, Hr. Ærkebiskop — —
- (148) Trolle: (*der staar og kigger gennem en Glug*³³ *ind i Salen*) Hellige Guds Moder!
- (149) Biskop Karl: Hvad er der?
- (150) Trolle: Er Himlens Jomfrumajestæt steget ned fra det Høje for at gaa til Bal med en Soldebror?
- (151) Niclas: Hvem i Alhelvede er hun?
- (152) Karl: Lad mig se, lad mig se. Jamen — jamen det er Øjenforblændelse, der er ingen saadan Dame i Norge. Hun maa være kommen med et Skib i Eftermiddag.
- (153) Trolle: En eller anden fransk Prinsesse.
- (154) Niclas: Sludder! der er ingen Skibe kommen i Dag.
- (155) Trolle: Saa er hun, som jeg siger, nedsteget fra Himlen, redet herved paa en Stjerne. — Og dog synes jeg, jeg har set hendes Ansigt engang.
- (156) Niclas: Og I har aldrig været i Himlen?
- (157) Trolle: (*halvt i Tanker*) Nej, det har jeg til Gode.
- (158) Biskop Karl: (*uvilkaarlig*) Ja, Herren ved!
- (159) Trolle: Hvor har³⁴ jeg den Kind fra, hvor har jeg den fra? Og Kastet med Nakken? — jo, Sigrid Villums, der har jeg det — kender I hende?
- (160) Niclas: Hende med Værtshuset?
- (161) Biskop Karl: Paa Hjørnet af Sildeslippen?
- (162) Trolle: Rem acu tetigisti³⁵, hoho, hoho! Men det var jo en Dreng, jeg saa der den Dag? Aha, den gamle snedige Rad...
- (163) Biskop Karl: Nu forstaar jeg noget. Hr. Oxe har bortført hende og ladet sine Tjenestepiger udstaffere³⁶ hende — —
- (164) Trolle: Heureka³⁷! Guds drivende Blod! Forstaar I mig, Venner? — Herr Oxe! Herr Oxe!
- (165) Oxe: (*ind*) Hvad vil I?

³²*Galfranse*: Sjov eller atypisk flertalsform af et særligt kompositum bestående af adjektivet ”gal” og propriet ”Frans”, der betegner en overdreven lystig, kåd og ung mandsperson, en der letsindigt indlader sig på gale streger. [ODS]

³³*Glug*: Oldnordisk ord (”gluggr”), som betegner en mindre åbning med eller uden lukke i mur, væg, dør, tag osv., der er bestemt til at skaffe lys og luft eller som her at tjene som kighul, et glughul. [ODS]

³⁴*har*: I betydningen ”kender” eller ”husker”.

³⁵*Rem acu tetigisti*: Latinsk ordsprog fra den romerske politiker og forfatter Marcus Tullius Cicero (106-43 f. Kr.): ”Du har rørt tingen med en nål”. Hermed menes, at sagen eller tingen er beskrevet præcist, at man har ramt sømmet på hovedet. [DSD]

³⁶*udstaffere*: Betyder at udstyre med prydelser af forskellig art eller pynte på en overdreven måde. [ODS]

³⁷*Heureka*: Udtryk fra den berømte anekdote om græske matematiker og filosof Arkimedes (287–212 f. Kr.), der under en tur i badet opdagede, at en genstand, som helt eller delvist nedsænkes i en væske (eller gas), får en opdrift, som er lig med massen af den væske, genstanden fortrænger, hvorefter han i begejstring løb ud i gaden, men glemte at tage tøjet på først, og råbte ”εὕρηκα!”, som betyder ”jeg har fundet det!”. [DSD & WIKI-EN 13.08.08]

- (166) Trolle: Junkeren?
- (167) Oxe: Kommer ikke ned. Har overladt til mig at lede Festen.
- (168) Trolle: Han *skal* komme. Norge skal se ham. Hvad vil man ellers tro? Sygdom. Attentat. Lad saa mig forsøge, naar *I* ikke kan.
- (169) Oxe: Tror I, I kan bedre end jeg? Naar I endelig vil, saa — om to Minutter skal han være her. (*Ud.*)
- (170) Trolle: Junker Christiern har kendt mange Kvinder, ikke? men han har aldrig kendt een. Til Folk af hans Natur kommer Kærligheden sent, men saa bliver den ogsaa. Vi maa føre hende sammen med ham i Aften! hvem ved, hvem ved! lidt maa man altid regne med Forsynet³⁸, ikke?
- (171) Biskop Karl: Og hvad saa i Himlens skinbarlige³⁹ Navn?
- (172) Trolle: Den gamle har mistet alt, hvad hun ejede. Hun er tilfals⁴⁰, det ved jeg. Gennem hende behersker vi Datteren, gennem Datteren Herr Christiern. Hnh?
- (173) Niclas: Jer vilde jeg ikke være ræd for at laane Penge, tror jeg.
- (174) Biskop Karl: Det er Højtspil dette. Og — en Skurkestreg.
- (175) Trolle: *Periculosus est deprehendi quam audere*⁴¹. Man kan tillade sig, hvad det skal være, blot man kan dække det med et Citat. (*Raab af en Kvinde udenfor: Hjælp mig ind til Junkeren, jeg forlanger at tale med Junkeren strax. Døren gaar op. En ældre Kvinde tumler ind i Kamp med Soldater og Tjenere.*)
- (176) Trolle: Hvad sagde jeg Jer: Forsynet hjælper den Dristige! (*Raaber*): Stands med den Tummel der! Ud med Jer! Ud! Nej, lad Kvinden forblive! Sigrid Villums — hun her? hvad er det for ostentativ⁴² Maade, hun gør sin Entre paa i kgl. Residents⁴³?
- (177) Sigbrit: (*forpustet, ordnende sig*) Jeg beder undskylde, jeg beder mine Herrer saa meget undskylde.
- (178) Trolle: Det er Biskop Karl af Hamar (*Sigbrit nejer*), Mester Niclas Wullenwewer fra selveste Lübeck Raad (*Sigbrit nikker*), og jeg er, som I maaske ved, Ærkebiskop Gustav Trolle af Sverige (*Sigbrit nejer to Gange.*) Jeg har jo haft den Glæde at være Gæst i hendes Hus en Gang eller to. (*Sigbrit nejer.*) Er der noget, vi kan være hende til Tjeneste med? Vil hun ikke tage Plads?

³⁸*Forsynet*: Betegner her en guddommelig eller anden kraft eller omsorg, der griber ind i menneskets liv. [ODS]

³⁹*skinbarlige*: Kommer af det middelnedertyske "schinbarlich" (åbenbar, øjensynlig). I forbindelser som "den skinbarlige satan" dvs. fanden selv. [ODS]

⁴⁰*tilfals*: Betegner det, som ønskes solgt, eller som kan fås til købs: til salg! [ODS]

⁴¹*Periculosus est deprehendi quam audere*: Latinsk ordsprog, der kan oversættes til "Det er mere farligt at undlade at gøre noget end at vove noget". Ordsproget er fra oldtiden, muligvis fra Cæsar, men kan med sikkerhed findes hos den romerske historieskriver og politiker Publius Cornelius Tacitus (ca. 56-117) i værket "Agricola" (98). Flere steder, bl.a. hos Tacitus, bruges ordsproget i en forlænget form: "Porro in eius modi consiliis periculosus esse deprehendi quam audere", som betyder: "Forresten er det i den slags sager mere farligt at undlade at gøre noget end at vove noget". [DSD]

⁴²*ostentativ*: Ordet kommer fra det latinske "ostentere" (vise) og betyder i denne sammenhæng opsigtsvækkende, voldsomt eller dramatisk. [ORD]

⁴³*kgl. Residents*: "Residents" kommer af det latinske "residens" ("re" samt "sedere", som betyder "at sidde"). Betegner en fornem eller især en fyrstelig persons opholdssted eller bolig. [ODS]

- (179) Sigbrit: Hvor saa høje Herskaber er til Stede, sømmer det sig ikke en simpel Kvinde at sidde ned.
- (180) Trolle: Hun vilde altsaa tale med Junker Christiern? Der er en Mulighed for, at vi — *vi* — kan skaffe hende hendes Ønske opfyldt. Hun maa blot sige os sit Ærinde, saa vi ikke ulejliger Junkeren uden Grund.
- (181) Sigbrit: Hvad der er Grund for den ene, Livs og Døds Grund maaske, er for en anden et Haansmil værd. Jeg vilde være Eders Højvelbyrdigheder⁴⁴ saa helt urimelig taknemmelig, hvis jeg kunde faa Junkeren i Tale uden at give andre Besked.
- (182) Niclas: Men det kan hun altsaa ikke.
- (183) Sigbrit: Ja, saa skal jeg sige de højvelbyrdige Herrer Sagen ganske, som den er, ja jeg skal saamænd. Jeg har nemlig en — Søn, ja, en Fjortenaarsknægt, saa meget en Skarnsunge, det er helt det tumbede, hvad han kan finde paa. Min Sandten, om han ikke nu, bare for at komme med til Festen, trækker i en Kjole og faar bildt en af de danske Herrer — kun en Dansker kunde være saa dum — ind, at han er en Pige, og faar ham virkelig til at invitere ham med.
- (184) Niclas: Hun maa jo være nærmere aandssvag end enfoldig, tror hun, hun kan prakke os den paa!
- (185) Sigbrit: Det er sandt, mine Højvelbyrdigheder, det er sandt hvert Ord. I kan spørge mit Naboskab, enhver i mit Hus — alle vil vidne, jeg har en Søn.
- (186) Trolle: Kig gennem Gluggen der!
- (187) Sigbrit: (*kigger ind; det giver ligefrem et Sæt i hende; hun glemmer alt om sig*) — Saa smuk! saa smuk! — jeg vidste nok — men saa blændende smuk — —
- (188) Trolle: Tror hun saa, hun kan bilde nogen ind, det er en Mandsperson, min gode Sigrid?
- (189) Sigbrit: Jeg tog fejl. Vi kan alle tage fejl, Smaafolk i Stort, Storfolk i Smaat. I kalder mig Sigrid, jeg hedder Sigbrit.
- (190) Trolle: Om Forladelse! Skal vi saa holde op med Fejltagelserne! Vi forstaar, hvad der er sket, og forstaar, at hun ønsker at fri sin Datter fra den Skæbne, der er hende saa godt som viss.
- (191) Sigbrit: Hun er 15, bare 15 Aar!
- (192) Trolle: Kun een kan redde hende, deri har hun ganske Ret. Saafremt det paa noget Sæt⁴⁵ er gørligt, skal vi inden Festens Afslutning skaffe hende Foretræde for Junkeren. Det lover vi hende. Hun takker os ikke?
- (193) Sigbrit: For hvad Pris? Der maa jo være et eller andet hos mig, I har Brug for, siden I saadan vil hjælpe mig.

⁴⁴Højvelbyrdigheder: Kommer af det oldnordiske "velburðugr" (af god, fornem eller adelig byrd) og anvendes som titulatur. [ODS]

⁴⁵Sæt: Jf. udtrykket "på sæt og vis", der betyder på en eller anden måde, på en vis måde eller i en vis henseende. [ODS]

- (194) Biskop Karl: Der er vel ogsaa noget, der hedder Næstekærlighed. Er hun et kristent Menneske og ved ikke det?
- (195) Trolle: Der er ganske vist en Sag, hvor hun muligt kunde give os en Haandsrækning. Junker Christiern er for Tiden noget ensom og noget tungsindig som Kong Saul⁴⁶ i vor hellige Skrift. Hun skulde vel ikke kende en eller anden liden David⁴⁷, der kunde komme til ham og spille og synge ham glad?
- (196) Sigbrit: Jeg har kun været ½ Aar her i Staden og kender saa kummerlig faa.
- (197) Niclas: Hvad Kraften⁴⁸ skal vi krydse os frem for, naar Vinden bærer lige paa? Dummere er hun vel ikke, end at hun kan faa fat i, at der gøres hende et Tilbud, hvis Mage hun aldrig kan have drømt sig til.
- (198) Biskop Karl: Saa saa saa!
- (199) Niclas: Paa den ene Betingelse, at hun aldrig sidenhen glemmer, at det var os, der hjalp hende ind.
- (200) Trolle: For gør hun det — to Ord fra en af os i Junkerens Øre er nok. Hans Mistænksomhed ligger altid paa Lur, parat til et Panterspring.
- (201) Niclas: Og Vejen er ikke lang fra hans Sovekammer til Pladsen udenfor med Stejle og Hjul⁴⁹.
- (202) Sigbrit: Jeg takker Herrerne for al den uventede Godhed, hvormed I betænker mit uværdige Hus. Alligevel beder jeg blot —
- (203) Trolle: Og det maa hun jo ogsaa forstaa, den gode Mor Sigbrit, at saalænge hun holder sammen med os, vil alt, hvad hun behøver af Tryghed, Penge, Æresbevisninger rigeligt staa til hendes Raadighed.
- (204) Sigbrit: Men der er dog Ting, Herre Biskop, man ikke kan handle med. Nej, Jer Kirkemænd kan det ikke nytte — — I ved jo hverken, hvad en Kvinde er eller et Barn. Men I, Mester Wullenwewer, er I ikke gift, har I ikke Børn derhjemme, en lille Pige, som I har løftet —
- (205) Trolle: Saa er jeg bange for, vi ikke kan gøre noget for hende.
- (206) Sigbrit: Jeg beder Jer saa — nej, jeg ved det jo nok, den, der ikke har andet end Bønner tilfals, kan kun handle med Gud i Himlen. Og han er en daarlig Kunde, saa langt jeg ved. Men hjemme i Holland har jeg Gaard og Møbler og Malerier — ja, det er taget fra mig for Tiden. Men naar jeg faar skaffet mig det tilbage, skal jeg ikke

⁴⁶*Kong Saul*: Israels første konge (ca. 1021-1000 f.Kr.), som hovedsageligt beskrives i Det gamle Testaments 1. Samuelsbog. Munk forsøgte i 1933 flere gange at skrive et skuespil om Kong Saul. [BOE]

⁴⁷*David*: Her refereres til Sauls efterfølger, Kong David, som regerede i perioden 1000-962 f.Kr. Iflg. GT: 1. Samuelsbog var David ved Sauls hof delvist pga. sine dygtige evner som harpespiller, hvormed han havde en beroligende, velgørende effekt på Sauls humør. [BOE]

⁴⁸*Kraften*: Jf. eden ”kraft æde mig”, ”kraft knuse mig” eller lignende, hvor ”kraft” står for Fanden. [ODS]

⁴⁹*Stejle og Hjul*: Udtryk for særligt torturretskab (der dog oftest bruges i omvendt rækkefølge: hjul og stejle), hvis første led her kommer af det oldnordiske ord ”stagl” (pæl, stok, stav) og betegner den pæl som sammen med et hjul på toppen benyttedes til afstraffelse og henrettelse ved radbrækning. [ODS]

vide mig utaknemmelig. Jeg har en god Hukommelse, I skal ikke fortryde det, nogen af Jer, om I rækker mig Haand i min Nød.

(207) Niclas: (*lukker Døren op*) Farvel, Mutter!

(208) Biskop Karl: Ingen Scener! Ind i Salen kommer hun ikke, jeg vejer henved de 300. Mig render hun ikke over Ende.

(209) Niclas: Pakker hun sig ikke paa Døren nu, skal jeg skaffe hende Logi i Hundehullet. Der kan hun sidde med en Lænke om det tykke Haandled gjort fast til Væggen og fundere paa, hvor sødt hendes Datter har det i Nat.

(210) Sigbrit: Jeg — Jeg er — Jeg er rede.

(211) Niclas: Det var en ny Snak, Morlille.

(212) Biskop Karl: Den kan vi forstaa.

(213) Trolle: Et Bæger paa, — ja, paa jer Datters Lykke, Fru Sigbrit. Følg os ind i Salen og forestil hende for os. Og naar Junkeren — — (*De ud. Biskop Karl bliver tilbage, nærmer sig vejrende Yderdøren, hører Trin, antager en sorgløs Mine og vil fjerne sig nynnende.*)

(214) Oxe: (*ind*) Nu kommer Junker Christiern.

(215) Biskop Karl: Passer det, at Oprørerne er stødt sammen med Regeringstropperne?

(216) Oxe: Mon ikke?

(217) Biskop Karl: Er Udfaldet ikke naaet hertil?

(218) Oxe: Ikke mig bekendt.

(219) Biskop Karl: Ned med de Bondedyr, ned! (*Ud.*)

(220) Junker Christiern: (*ind*) Jeg har ombestemt mig igen, Torben. Jeg gaar ikke derind.

(221) Oxe: Jo, saa min Salighed gør du saa.

(222) Christiern: Jeg gaar ikke derind. — Naa, her har I siddet og slubret som sædvanlig. (*Fejer Vinen paa Gulvet med sit Ærme.*)

(223) Oxe: Ja, Sold er noget Fyføjda de Aftener, man ikke selv er med. Hør, hvad er gaaet dig imod?

(224) Christiern: Du ved det ikke? Jo, jeg har vundet en Sejr, du. Et Tusind Bønder er hugget ned. Herluf Hyttefad⁵⁰ undkom, som han plejer. Om en Maaned har han samlet et Tusind ny. Dem hugger vi ogsaa ned. Hvad er det for en Skurk, der staar bag disse Bonderejsninger? En Stormand selvfølgelig. I Sikkerhed selv. Maaske med til Festen. Kunde jeg faa fat i ham — jeg gad spænde mine Hænder om hans Hals, til Vejret forgik ham. Guds Kval, hvor er jeg vammel i Munden af Blodsmag og ækel og træt.

⁵⁰*Herluf Hyttefad*: Også kaldet Herlaug Huvudfad (d. 1508), en norsk oprører, der ledede en bonderejsning i Hedmark, vistnok i 1506. Rejsningen blev slået ned af junker Christiern, hvorefter Herlaug og nogle af hans tilhængere blev henrettet. [DSD]

- (225) Oxe: Og saa snakker alle om dit haarde Sind, og saa er det blødt som en Hestepære.
- (226) Christiern: Hvordan mit Sind er, ved ingen, ikke jeg selv, maaske mindst jeg selv. Ved du — hvor er det nu? — jeg stak det til mig — her — ved du, hvad det er?
- (227) Oxe: Fy for Pokker! et Kloster!
- (228) Christiern: Ja, det siger du, Dreng, og det klæder dig tilmed at sige det. Men jeg — ja, det er Maribo Kloster⁵¹. Fars tre Riger ejer ikke skønnere Plet. Ingen Steder i Norden er Gud saa god som paa Lolland⁵². Markerne bugner af hans Venlighed. Den lave Ø ligger og gynger i et Hav, der hverken er salt eller fersk, men karsk⁵³ og mildt, begge Dele. Og naar Nattergalen blander sin Sang med Munkenes i Skoven ved den stille dybe Sø — — Hvis jeg i Aften hugg⁵⁴ gennem den evige Ubeslutsomhed, skrev til Far, at min Bror⁵⁵ maatte tage Riget efter ham, og afskar mig selv fra Tilbagetog ved endnu i Nat foran Kristkirkens Alter at aflægge Ed til Guds Moder selv om at klostergive mig⁵⁶ —
- (229) Oxe: Ja, saa red du i Morgen over Hals og Hoved til Rom og betalte Paven i dyre Domme for at løse Eden igen. Spar du hellere de Penge og gaa med mig ind og dans.
- (230) Christiern: (*tier*)
- (231) Oxe: Om jeg forstaar et Muk! Det skulde bare være mig, der var skabt til en Krone!
- (232) Christiern: Er *jeg* det? Jeg er født til en Krone, men skabt til — ja, til hvad? jeg ved ingenting — til ingenting.
- (233) Oxe: Hør nu, Junker Christiern, jeg har et lille Eventyr med; strax vil du blive hidsig, men vi skal nok faa gjort dig god igen. Og alle Norges sødste Piger og flere til sidder derinde i Række og venter dig.
- (234) Christiern: Aah, jeg var træt af Kvinder, allerede da jeg var 18 Aar. Hvor stolt de slaar med Nakken, hvor blysomt⁵⁷ de nejer Halsen — der er dog bare eet, de alle vil: I Seng med En.

⁵¹*Maribo Kloster*: Klosteret i Maribo tilhørte den nordiske nonneorden Birgittinerne også kaldet ”Den Allerhelligste Frelsers Orden”, som blev grundlagt af den hellige Birgitta (svensk adelskvinde) i 1370. Klosteret i Maribo blev stiftet i 1416 af Erik 7. af Pommern, bl.a. på grundlag af gods skænket af dronning Margrete 1. I middelalderen levede Birgittinerne i dobbeltklostre med et stort nonnekloster (højst 60 nonner) og et tilhørende munkekonvent af præster og lægbrødre (højst 25 i alt), men efter Reformationen omdannedes Maribo Kloster i 1556 til et adeligt jomfrukloster. I 2003 genåbnede Habitaculum Mariae - Birgittinerindernes kloster i Maribo i nye bygninger ikke langt fra ruinerne af det gamle nonnekloster og den oprindelige klosterkirke, som nu er Maribo Domkirke. [DSD & SBK]

⁵²*Lolland*: At Lolland var Munks fødeø og barndomshjem kan fornemmes i efterfølgende beskrivelse!

⁵³*karsk*: Ældre dansk ord, som betyder sund og rask, stærk og kraftig. [ODS]

⁵⁴*hugg*: En ældre, stærk bøjningsform af verbet ”huggede”. [ODS]

⁵⁵*Bror*: Der er tale om Frederik 1. (1471-1533), som senere blev Christians efterfølger og konge af Danmark og Norge fra 1523. Frederik 1. boede på Gottorp Slot i Holsten, og han opholdt sig sjældent i København og talte næppe dansk. [DSD]

⁵⁶*klostergive mig*: Betyder at give sig i kloster, at blive munk, jf. Adam Oehlenschlägers tragedie ”Erik og Abel” (1820): ”Jeg afstaaer Riget til min Broder Abel, / Og agter selv at – klostergive mig”. [ODS]

⁵⁷*blysomt*: Jf. ”bly”, betyder tilbageholdende, beskeden, genert, undseelig. [ODS]

- (235) Oxe: Saa var det vel heller ikke det allerværste. Helt vederlagsfrit kan du ikke tillade dig at være 3 Rigers flotteste Mandfolk.
- (236) Christiern: Ved du — ved du, at jeg engang imellem kan hade mit eget Legeme, mine Armes Muskelbundter, Brystets Hvælvning, Skægget, der krøller sig om Hagen, jernstærkt, saa selv Rustens Farve fortæller om dets Kraft.
- (237) Oxe: (*vil sige en dum Vits, men tier*)
- (238) Christiern: Er det, fordi jeg *selv* i saa voldsom en Grad er Krop, at Verden altid møder mig som Krop? Jeg har stundom kunnet ønske, jeg var slejbenet og skrutrygget⁵⁸ —
- (239) Oxe: Helledussed!
- (240) Christiern: — for om der saa fandtes en, der kunde elske mig for min egen Skyld og ikke for min Krops.
- (241) Oxe: En gammel Abbed sagde til mig engang, da jeg bandede over en Pige, som ikke vilde have mig: „Der findes ikke noget mere utaknemmeligt Væsen mod sin Skaber end Mennesket.”
- (242) Christiern: (*kigger ind gennem Gluggen*) Javisst, i Rad og Række, som paa et Bordel. Frit Valg. Og hver ved, hvor hun har sine Mangler (dem er der sat Streg over med Pensler og Kvaste) og sine Fortrin (dem er der sat Streg under med baade hvidt og rødt). Se Jomfru Adelheid Løwenhiælm⁵⁹! Sikke en Svanebarm, sikke en selvbevidst Mave: kom til mig, her er nok af Sagerne, og jeg er kyndig i at dele dem ud. Eller hende, den smaa Lise Gyldenstjerne⁶⁰, med sin spæde Ubevidsthed raffineret lagt til Rette, det lille Bryst gemt helt væk næsten, den bitte Mund barnligt paa Klem, Forglemmigejøjnene med Omhu nedslagne for saa, naar jeg kommer, at aabnes i to Himmelrum af blaa Forundring over for første Gang at se en Mand.
- (243) Oxe: Æsch! saadan kan man jo optrevle alt.
- (244) Christiern: Netop.
- (245) Oxe: Nu har jeg hørt Prædiken nok. Jeg tror virkelig ogsaa, du egner dig for Klostret. Rejs saa til Maribo og begrav dine glimrende Evner mellem de smaa Munke- og Nonnebørn paa Bunden af den „dybe stille Sø”.
- (246) Christiern: Bah, ogsaa du: mine glimrende Evner! Hvad skal jeg med dem, naar jeg intet har at bruge dem til?

⁵⁸*slejbenet og skrutrygget*: ”Slejbenet” betyder sandsynligvis ”kalveknæet” eller ”hjulbenet”. Det andet ord ”skrutrygget” betegner en eller anden form for misdannet ryg: en pukkelrygget, en som har højtsiddende skuldre eller som har en krum ryg, ludende, foroverbøjet skikkelse (ligesom Munk selv i øvrigt). [ODS]

⁵⁹*Jomfru Adelheid Løwenhiælm*: Efternavnet kendes i Danmark i forbindelse med adelsslægten ”Brockenhuus von Løwenhielm”, men ingen Adelheid kan umiddelbart findes. [DSD]

⁶⁰*Lise Gyldenstjerne*: Henvisning til Elsebeth Olufsdatter Gyldenstjerne til Palsgaard (d. 1554), som var Biskop Stygge Krumpens elskerinde. Sigbrits understregning af det ægteskabelige ved at benytte den bestemte form, skyldes Elsebeths tidligere ægteskab med Bonde Due Munk, og at Elsebeth og Krumpen boede sammen papirløst, hvilket har været nærmest skandaløst og yderst problematisk under de datidige kulturkonventioner - ikke mindst for en katolsk biskop. [ROHI & LSN]

- (247) Oxe: Hvad er det, du siger, Mand? Man skulde Gud tæve mig ikke tro, du vidste, hvordan det staar til i din Fars Riger. Adelen — ja, vi unge svirer og dobler⁶¹, for hvad Faen skal vi ellers bestille, naar de gamle Hønisser selv vil være alle Vegne, skønt de egner sig bedst for Kirkegaarden! Imens stikker Borger- og Bonde-Skabet⁶² stadig frækkere Trynen i Sky, og Unionen — ja, hvordan gaar det med den? Gamle Margrete⁶³, hun var en Pige, du. Saadan nogen har vi ikke nutildags. Sove hos hende tror jeg ikke, jeg vilde have brudt mig om. Men derudover: al Respekt. Mage til Konge har vi aldrig haft, som dengang vi ingen havde. Junker Christiern, hvem sidder paa en Hest som du? du er Adelsmanden par excellence⁶⁴. Rens ud, lad os unge faa fri Bane, saa render vi Hornene af os i en Fart, og saa skal vi hjælpe dig med at blive en ren Kong Margrete: gennem et styrket Adelsvælde med Kongen selv som den ypperste Adelsmand at svejse Norden sammen til en Verdensmagt, der kan — der kan — ja, der Gud døde mig kan veje Spanien op. — Men nu har jeg snakket mig saa hæs som en Gadesælger og længes efter Vin og Dans og mit Eventyr. Kom saa med!
- (248) Christiern: Hvor er du sjov, Torben! Der staar du og gynger i Kroppen af Livslyst og Overmod — jeg misunder dig, Dreng, jeg ønsker, jeg var dig.
- (249) Oxe: Jeg ønsker mig ogsaa tit i dit Sted, naar jeg bare maatte forblive mig selv.
- (250) Christiern: Naa, saa gaar vi da. — Norden en Verdensmagt, sagde du. En Magt i Verden. Altsaa noget med Krop igen. En treringet Krone om Panden — tredobbelt Forfængelighed. Se, der sidder de inde: Biskop Karl, en lille Sjæl med en stor Ærgerlighed, Wullenwewer saa bred som pengegrisk, Svenskernes Ærkebiskop, en Mand fuld af Aand, men kun i Stand til at bruge den til at jonglere med. Og Damerne duver⁶⁵ og skotter mod Døren, hvor han dog bliver af, Handyrenes Konge. En Verden af Tomhed og Lede staar jeg og kigger ind i: Glimresyge⁶⁶, Pengestræb, Liderlighed, det Rige vil I, jeg skal spille mit Liv med at være Konge i! Gaa, Torben, ind til din Ven, Knud Stjerneforgyldning, ind i den Verden, hvor du hører hjemme, og gennemfør Narrenes Fest foruden mig.
- (251) Oxe: Jajada, jajada! Saa hav det saa godt! (*Ud. Christiern bliver staaende, drages igen mod Salen. Vender sig saa for at gaa.*)
- (252) Trolle: (*ind*) Aah, om Forladelse!

⁶¹*dobler*: Kommer af det middelnedertyske "dob(b)elen" og betyder at spille hasard (jf. det arabiske "azzar" - terning). [ODS]

⁶²*Bonde-Skabet*: Ordet er vist Munks egen opfindelse lavet ud fra, at der normalt bruges ordene "borgerskab" eller "borgerstand", men kun "bondestand". [ODS]

⁶³*Gamle Margrete*: Margrete 1. (1353-1412), dansk-norsk-svensk regent. Unionen, der omtales her i stykket, er den såkaldte Kalmarunion - en union mellem Danmark, Norge og Sverige, som blev indgået på Kalmar slot i 1397. Skønt Erik 7. af Pommern samtidig kronedes som unionskonge, var det frem til sin død Margrete, der havde den egentlige magt i de tre riger. [DSD]

⁶⁴*Adelsmanden par excellence*: Fransk udtryk, som kommer af det latinske "excellencia" (fortræffelighed) og betyder frem for alt, i allerhøjeste grad eller fortrinsvis. "Adelsmanden par excellence" betyder selve indbegrebet af det at være adelsmand. [ODS & DSD]

⁶⁵*duver*: Her bruges ordet i overført forstand om menneskelige bevægelser: at bøje sig forover, at lude eller dukke sig. [ODS]

⁶⁶*Glimresyge*: Ordet betegner i denne sammenhæng en stærk tilbøjelighed til at glimre, brillere. [ODS]

- (253) Christiern: Hvad nyt, Hr. Trolle?
- (254) Trolle: Det forlød, Eders Naade ikke kom til Festen.
- (255) Christiern: Det gør jeg heller ikke. Jeg er træt.
- (256) Trolle: Da havde jeg ellers glædet mig til at turde⁶⁷ forestille min Baldame.
- (257) Biskop Karl: (*nærmer sig bukkende gennem den halvaabne Dør*) Det er Jordens skønneste Kvinde, Eders Naade.
- (258) Christiern: Af Jordens skønneste Kvinder har jeg set en Del Exemplarer rundt om paa Jorden.
- (259) Trolle: Men denne bærer alligevel Prisen. Her ser Eders Naade. Sigbrit Villums er hendes Navn. (*Niclas har ført Sigbrit ind.*)
- (260) Christiern: (*vender sig, maaber, kommer saa til at le, tager sig i det, bukker med fuldendt Anstand*) Velkommen til min Fest, Fru Sigbrit Villums. Jeg kender Jer jo ikke. Men naar I indføres af saa fortræffelige Mænd som disse, byder jeg Jer mit Velkommen trygt.
- (261) Sigbrit: (*langsomt, alvorsfuldt langsomt, og underligt voxende, til det er, som om hun er den højeste i Stuen*) Er Eders Naade saa sikker paa, at disse Mænd er fortræffelige?
- (262) Christiern: Om jeg er —? Ja, hvorfor ikke?
- (263) Sigbrit: Jeg kender en Smule til dem. Jeg ser dem, naar de kommer oppe fra Slottet, jeg ser dem forfra, naar de vender Ryggen til Eders Naade.
- (264) Niclas: Kvinden er nemlig en — ja, hvad er det, hun sælger? Fisk?
- (265) Sigbrit: Ja, engang imellem. En Sild eller to. Naar de først er gaaet igennem Tolden. Den Told, som I, Mester Niclas Wullenwewer, har den Frækhed at ansøge om at faa nedsat, skønt Gud og Hvermand undtagen lige Kongen selv ved, hvor skamløst I snyder ham med den.
- (266) Niclas: Er Kællingen hvinende gal?
- (267) Sigbrit: Tre Hundrede og en Snes Tusinde Mark fik Kronen i Fjor af Lübeck, der har Privilegiet. Passer det ikke, Niclas Wullenwewer?
- (268) Niclas: Husker ikke Tallet nøjagtigt. Har aldrig husket Smaa-beløb godt.
- (269) Christiern: Men det gør jeg. Sagen er lige undersøgt. 316.344 Mark. Og hvormed vil hun saa bevise, at det er for lidt?
- (270) Sigbrit: Et Barn kan sige dig det. Hver Bonde i Norge indleder sin Dag med 2 salte Sild. Hvor mange Bønder har vi? 20.000. Saa er Tallet sat lavt. Alene paa denne Konto fortæres der altsaa daglig 40.000 Sild. Regner vi et Aar til 325 Dage (for paa Helligdagene bruger de Grød og varmt Øl), faar vi altsaa et Forbrug paa 300 gange 2000 lig med 600.000 plus 25 gange 2000 lig 50.000, altsaa ialt 650.000 Snese Sild, Tolden er $\frac{3}{4}$ Mark pr. Snes, altsaa 4 ind i 650.000 er 162.000, ganget med 3 bliver

⁶⁷ *turde*: Verbum med mange forskellige betydningsnuancer. Her er det betydningen ”at måtte”, der passer bedst. [ODS]

487.500 Mark. Trækker vi herfra de 316.344, faar vi 171.156 Mark. Ved I noget om, hvor de Penge har forstukket sig hen?

(271) Niclas: (*fløjter*)

(272) Sigbrit: I fløjter i en Kvindes Nærværelse. Maaske gaar det an. Gaar det ogsaa an at fløjte i Kongens?

(273) Niclas: Hvis det er Meningen, at jeg, et Raadsmedlem fra Lübeck, skal underkastes Forhør af et Fruentimmer —

(274) Sigbrit: I har stadig ingen andre Argumenter, end at jeg er af et andet Køn end jert.

(275) Niclas: — har jeg intet mer her at gøre. Hvem ønsker I skal gaa, Junker Christiern, denn — dette — denne — dette Menneske eller jeg? I svarer ikke. Saa har I svaret. Farvel. (*Ud.*)

(276) Biskop Karl: Junker Christiern, vi kan ikke fornærme Lübeck for en — en Sildekællings Skyld.

(277) Sigbrit: I er hæs, Biskop Karl af Hamar, og med Rette, for nu kommer Turen til Jer.

(278) Biskop Karl: Hun lyver. Hvad hun end beskylder mig for, er det Løgn. Eders Naade har ingen fuldtroere Mand i Norge,

(279) Christiern: Aha!

(280) Sigbrit: Ja, Eders Naade, saadan er det: der gaar næppe en Dag hen, uden at der vexles Brevskaber mellem Herluf Hyttefad og Biskop Karl.

(281) Christiern: (*rejser sig kalkhvid*)

(282) Biskop Karl: Jeg er Biskop. Ingen verdslig Magt tør røre en Biskop.

(283) Christiern: Hejsan! Soldater! (*De ind.*)

(284) Trolle: Forlad mig, Junker Christiern, betænk, hvad I gør: Lübeck først og saa — Rom.

(285) Christiern: (*tøver*)

(286) Sigbrit: Eders Naade kaldte paa Soldaterne. Hvad vilde I med dem?

(287) Christiern: Belæg Biskop Karl med Arrest! (*Han føres ud.*)

(288) Trolle: Og saa jeg, min naadige Frue, hvad skal der ske med mig?

(289) Sigbrit: I? I kan hente Hr. Torben. I er udmærket brugbar i Kongens Tjeneste, blot han ikke giver Jer for langt et Reb. Bring saa Oxen herind! (*Trolle bukker. Uvilkaarlig? eller Ironi? eller en Blanding? eller noget helt tredje, virkelig Beundring maaske? et mærkeligt Buk, som han søger at neutralisere ved at lade det tone ud i et Kast med Overkroppen. Ud.*)

(290) Christiern: Hvad er I for et Djævelens Menneske?

(291) Sigbrit: En landflygtig, Eders Naade, jaget gennem en Verden, har ejet meget og mistet — mer. Nu er jeg bare en gammel Krokone, det er alt, men det er heller ikke

saa lidt. I Kroen lærer man Folk at kende. Havde Eders Naade besøgt mig, kunde jeg have sagt Jer mer nyttigt, end der blev Tid til nu.

(292) Christiern: De sagde til mig, I var Verdens skønneste Kvinde.

(293) Sigbrit: Og saa er jeg dens grimmeste.

(294) Christiern: Og da I stod her foran — Overmagten, var der noget om det. Hvad var det, der gjorde Jer skøn?

(295) Sigbrit: Jeg har en, jeg holder af, Junker Christiern. Det var hende, jeg kæmpede for.

(296) Christiern: Gør det smuk — at holde af?

(297) Sigbrit: Det gør stærk, og hvad er skønt som Styrke? Men alt det ved I fra Jer selv; I har jo Riget.

(298) Christiern: Riget! hvad angaar Riget mig?

(299) Sigbrit: Hvad Riget angaar Kongen? Saalænge der er Uret at afhjælpe, maa det være stort at have Magt. Se, hvor Borgerne trænges og skubbes af hovne lübske Snyltere. Paa Porten med dem! hvad er Norge til, hvis ikke netop til Nordmændene? Og Bønderne —

(300) Christiern: Dem har jeg slagtet et Tusind af i Dag.

(301) Sigbrit: Saa slag et Tusind til!

(302) Christiern: Hvad?

(303) Sigbrit: Ja, I skal dræbe Bønderne for Bøndernes Skyld. Saalænge til de forstaar, at Bondens eneste Haab er Kongen. Ud af hans Aske falder de blot i værre Udbytteres Ild. Højruppede Herremænd og bredballede Bisper har i al Evighed siddet til Højbords. Skab noget Nyt. Kong Christiern! bliv Ørnen, der tager den liden Fugl paa sin Ryg og gør den til Fuglekonge⁶⁸!

(304) Christiern: Sigbrit, Sigbrit, du — du — du — galdrer⁶⁹ mit Hoved saa fuldt af Syner, at det taager og gnistrer derinde. Mit Hoved, ja. Men Hjertet er tomt. Du sagde selv, at uden Kærlighed — — Aah, ved du ogsaa Raad for det? du, som har fartet⁷⁰ Europa rundt, ved du nogensteds en Prinsesse, jeg kan vente det Under af?

(305) Sigbrit: Nej, det ved jeg ikke. Det maa I finde selv. Og nu beder jeg Jer blot om Lov til at gaa.

(306) Christiern: Maa jeg besøge dig i Morgen?

(307) Sigbrit: I Morgen er jeg rejst fra Norge, Eders Naade.

(308) Christiern: Rejst? Men hvorfor?

⁶⁸*Fuglekonge*: Fuglekongen (*Regulus regulus*) af sanger-familien vejer kun 5 gram og er ironisk nok den mindste fugl i Danmark. [DSD]

⁶⁹*galdrer*: Kommer af det oldnordiske ”galdr” og ”galen”, som betyder tryllesang, trolddom. Verbet, ”galdre”, har dog forskellige betydninger, men her er det mest sandsynlige ”at fortrylle” eller blot ”trylle”. [ODS]

⁷⁰*fartet*: Bruges i dagligdags tale som en betegnelse for personer, der er på farten, der rejser rundt, strejfer eller flakker om. [ODS]

- (309) Sigbrit: Det bliver vist det bedste.
- (310) Christiern: Forfølger dig nogen? Saa bliv netop under min Beskyttelse! Ja, jeg glemmer jo rent: hvad var dit Ærinde?
- (311) Oxe: (*ind*) Junker Christiern, du er ikke vred? er du vel?
- (312) Christiern: Vred? paa dig? men hvorfor?
- (313) Oxe: Hun har ikke sagt dig endnu —? Aah, jeg har lokket hendes Datter med mig herhen. Det var tænkt som et Skælmsstykke⁷¹, men nu — Sigbrit, det er blevet til Alvor nu. Din Datter er dejlig — og jeg — ja, jeg vil gifte mig med hende, rigtigt gifte, forstaar du, hvad?
- (314) Sigbrit: Hvad bilder I Jer ind, Hr. Oxe? Først spiller I mig saa groft et Puds, ødelægger hele den lille Verden, jeg atter havde faaet bygget op om mit Barn og mig. Og dertil føjer I nu en endnu grovere Uforskammethed, kommer og — —
- (315) Oxe: Fru Sigbrit, det er mit Alvor.
- (316) Sigbrit: Min Datter skal ikke giftes over sin Stand. Naar jeg engang faar mine Ejendomme i Holland tilbage, flytter vi hjem, og saa skal hun have en god Borgermand og dele med ham et jævnbyrdigt Ægteskabs rolige Lykke.
- (317) Oxe: Junker Christiern, læg et Ord ind for din Ven.
- (318) Christiern: Lad mig tale med Pigen alene, Torben. (*Oxe ud.*)
- (319) Sigbrit: Jeg beder Jer, giv mig Lov til at tage min Datter og gaa, ogsaa uden at I ser hende først.
- (320) Christiern: Men hvorfor maa jeg ikke se din Datter?
- (321) Sigbrit: Hun er kun 15 Aar. Og de har taget alt fra mig. Alt, hun er det eneste, jeg har tilbage.
- (322) Christiern: Du fornærmer mig jo. Aldrig er jeg beskyldt for sligt. Nu *vil* jeg se hende.
- (323) Sigbrit: Nej, I vil ikke. Ikke, naar jeg siger Nej.
- (324) Christiern: Jo, for saa beder jeg dig, om jeg maa. Og jeg giver dig min Ære i Pant paa, at min Livvagt skal følge Jer begge hjem i samme Stund, du forlanger det. Tror du mig saa?
- (325) Sigbrit: Det faar jeg vel. (*Dyveke ind.*)
- (326) Christiern: Det hændte mig engang i — i — i — — Er det jeres Datter?
- (327) Dyveke: Ja, jeg er Dyveke. I kender mig, ikke?
- (328) Christiern: Kender Jer? har jeg da set Jer før?
- (329) Dyveke: Jeg mente det næsten. Hver Morgen naar I rider ned til Havnen, har jeg siddet i Vinduet. Tiest saa I mig ikke. Det ved jeg nok. For jeres Øjne var fjerne og

⁷¹Skælmsstykke: Tysk låneord ("schelm(en)stück"), som i denne sammenhæng betegner en intrige, et puds, et lystigt påfund, narrestreger eller uskyldige løjer. [ODS]

tunge, man saa kun dem, det var næsten, som havde I intet Legeme. Men engang imellem skete det jo, du smilte, saa troede jeg, det var, fordi du saa mig.

(330) Christiern: Ja, Dyveke, set dig har jeg, dog aldrig der, men set dig har jeg de Hundrede Gange.

(331) Dyveke: (*ler*) Nej, det tror jeg ikke.

(332) Christiern: Det har jeg, Barn. Naar Solen var hed og Skyggerne svale i Danmarks Skove, og Fuglene sang — naar — naar Alterlysene stjerneblinkede i Herrens hellige Blod, der rakes mig til mine Synders Forladelse — — naar Nordlyset over Norges Snetinder — — for du er jo Skønheden selv, de Tusinde Gange har jeg set dig, Barn, men aldrig saa nær som nu. — Vil du danse med mig i Aften, Dyveke?

(333) Dyveke: Det ved du jo, Christiern.

(334) Christiern: Aah, Gud, aah Gud! (*Han kaster sig ned, ind imod hendes Skød, hun løfter ham blidt.*) Vil du danse hver eneste Dans med mig, Dyveke?

(335) Dyveke: Christiern, hver eneste Dans. (*Ved et Slag i Haanden af ham slaas Dørene op. De gaar ind i Festsalen sammen. Musikken falder ind. Sigbrit staar og ser efter dem, og Taarerne humper ned ad det af Livet forbidte Ansigts Ar.*)

3. Akt: II

HVIDØRE SLOTSPARK

72

Foraar. Frugtræerne blomstrer. Under et magtfuldt Æbletræ sidder Sigbrit, fordybet i en Stabel Papirer. Noget fra hende staar Dyveke med Ansigtet gemt i en blomstrende Kirsebærgren, som hun nu svirper fra sig med et lille hidsigt Stød.

(336) Dyveke: Saa svale de er, Mor. Og saa dufter de saa underlig kysk. Man kan blive helt irriteret paa dem over saadan en — en Unaturlighed.

(337) Sigbrit: Ja.

(338) Dyveke: Men Fuglene, nej, hvor de ler og danser! de ved nok, hvad Kærlighed er.

(339) Sigbrit: Ja.

(340) Dyveke: Sig mig, hører du virkelig ikke, at Fuglene synger?

(341) Sigbrit: Ja.

(342) Dyveke: Mor! Mor!

⁷²*Hvidøre Slotspark*: Fra 1507 betegnede navnet "Hvidøre" et lystslot i Klampenborg ved Øresundskysten nord for København. [DSD]

- (343) Sigbrit: Hva? Ja. Hvad er der?
- (344) Dyveke: Jeg spurgte dig, hører du virkelig slet ikke Fuglene?
- (345) Sigbrit: Der var tre Maaneder i mit Liv, da jeg hørte dem. Den Tid bryder jeg mig ikke om at — naa, — jeg sidder her for at bestille noget.
- (346) Dyveke: Hvem er egentlig Far til mig, Mor?
- (347) Sigbrit: Kommer det dig ved? Nu maa du ikke forstyrre mig mere. Hvad er du ogsaa herude for?
- (348) Dyveke: (*ler*) Ja, hvorfor er *du* herude?
- (349) Sigbrit: Det er ogsaa dumt. Men hvor skal jeg være? De kan jo ikke gøre rent her i Danmark. Der lugter muggent i alle Husene. Om saa det er i mit. Jeg maa dog imellem ud i den friske Luft. Og selv den er ikke saa frisk som i Holland.
- (350) Dyveke: Se nu de to Musvitter der! saadan en lille pjusket Hun skal have Lov at have sin Mage hos sig. Jeg, der dog er et Menneske og tilmed meget smukkere end hun — — Jeg bliver vanvittig af dette dejlige Foraar. Var det saa endda Rusk og og Kulde! Jeg ved nok, du forstaaer mig slet ikke, Mor, men kan du ikke nok forstaa mig alligevel? Dagene under mig ikke Ro og Nætterne ikke Søvn. Jeg er saa bange for, at han ikke kan huske mig mere.
- (351) Sigbrit: Naa.
- (352) Dyveke: Jamen det er jeg, Mor. Da han jog op gennem Sverige — jeg vidste, det var mig, Savnet af mig, der rev ham fra Sejr til Sejr. Men nu er han gaaet i Staa der foran Stockholm. Det er fordi, han ikke ser mit Ansigt klart for sig mer. For gjorde han det, saa stormede han Byen, fløj paa sin Hest, føg ned gennem Sverige og var her i Morgen — hos Foraaret og mig. — Aah, hvis du vidste, hvad det er at længes!
- (353) Sigbrit: Inde i det lille Skab over min Hvilebrix, paa den anden Hylde, det er — lad mig nu se — tredie Flaske fra højre — Du tager 15 Draaber paa et Stykke Sukker.
- (354) Dyveke: Jamen, Mor, det, jeg fejler, er da ikke noget, Draaber kan hjælpe for. — Havde jeg saa blot et lille Billede af ham! helst et lille levende et! — Mor, tror du, Himlen er vred paa Christiern og mig?
- (355) Sigbrit: Anden Hylde, tredie Flaske fra højre, 15 Draaber. Der er Nøglen til Skabet. Værsgod!
- (356) Dyveke: Aah, Herregud! (*Ud. Sigbrit forsvinder i Dokumenterne.*)
- (357) Niclas Wullenwewer: (*ind*) Saa fik jeg Brevet fra Lübeck, Fru Sigbrit.
- (358) Sigbrit: Naa.
- (359) Niclas: De skriver til mig, at I maa forstaa vore Vanskeligheder og give os Udsættelse med sidste Halvaars Øresundstold⁷³.
- (360) Sigbrit: Det gør jeg ikke.

⁷³Øresundstold: En særlig told, opkrævet af handelsskibe ved passagen til og fra Øresund ved Helsingør. Tolden omtales første gang i 1429 og blev en vigtig indtægtskilde for den danske konge, for pengene tilfaldt kongen personligt, ikke staten. [DSD]

- (361) Niclas: Vi *kan* ikke betale. Hvor haard Konkurrencen er blevet os fra Landenes egne Folk, ved ingen bedre end I.
- (362) Sigbrit: Og jeg regner med, den skal blive jer meget haardere.
- (363) Niclas: Det — det gør vi ogsaa.
- (364) Sigbrit: Var ellers et Fæ, hvis jeg gav jer Udsættelse.
- (365) Niclas: Men naar vi ikke *har* Pengene, Fru Sigbrit.
- (366) Sigbrit: Saa maa I skaffe dem. Krigen med Sverige koster.
- (367) Niclas: I vil altsaa ikke give os den mindste Henstand?
- (368) Sigbrit: Nej.
- (369) Nicolas: Saa har jeg Fuldmagt fra Lübeck til at sige Jer, at saa *vil* vi ikke betale.
- (370) Sigbrit: Og Fuldmagt fra mig til at svare Raadet, at saa snart Stockholm falder, faar vi Tropperne fri.
- (371) Niclas: Fru Sigbrit, Fru Sigbrit, kender I ikke Lignelsen om den gældbundne Tjener⁷⁴, at det er vor Pligt at vise Langmodighed.
- (372) Sigbrit: Den Mand, der fortalte den Lignelse, har visst aldrig prøvet selv at have Penge til Gode.
- (373) Sigbrits Pige Hanneken: (*ind*) 4 Herrer fra Rigsraadet beder om en Samtale.
- (374) Sigbrit: Du sagde vel, jeg ikke var hjemme.
- (375) Hanneken: Ja.
- (376) Sigbrit: Naa ja. Hvad saa?
- (377) Hanneken: Saa sagde Hr. Torben Oxe, at de udbad sig en Samtale med Jer alligevel.
- (378) Sigbrit: Naa, sagde han det, Ja, han er en vittig Hund, den Oxe. Vis dem saa hened. (*Pigen ud.*) Farvel. Mester Niclas.
- (379) Niclas: Farvel. (*Ud.*)
- (380) Sigbrit: (*gaar atter til Bunds i Papirerne. Gamle Herr Krummedige*⁷⁵ *maa rømme sig højlydt, før hun ser op*) Om Forladelse, mine Herrer. De kommer saa stille. Jeg har ikke engang hørt Gruset knirke. Om Forladelse. Velkommen, Herr Krummedige. Velkommen, Herr Oxe. Velkommen, Hr. Gylden — — — Herr Gyldenstjerne. Og I, Biskop Stygge Krumpen⁷⁶, er I i Staden for Tiden — en Overraskelse. Jeg haaber ikke, jeg begaar nogen Uhøflighed ved at modtage Herrerne udendørs.
- (381) Gyldenstjerne: Tværtimod. Saa smukt som Foraaret er i Aar, er det et Hensyn, I viser os, at lade os benytte det.

⁷⁴Lignelsen om den gældbundne Tjener: Lignelsen står i NT: Matt 18, 21-35.

⁷⁵Gamle Herr Krummedige: "Krummedige" var en holstensk uradelsslægt opkaldt efter borgen Krummediek ved Itzehoe, som havde en dansk linie ca. 1300-1600. Munks betegnelse "gamle" tyder på, at han sandsynligvis har tænkt på Henrik Krummedige (ca. 1464-1530), som var dansk-norsk rigsråd og fra 1489 lensmand på grænsefæstningen Bohus. [DSD]

⁷⁶Biskop Stygge Krumpen: Dansk biskop (ca. 1485-1551), som var tilknyttet Christian 2.s kancelli som sekretær. For sine tjenester blev han biskop i Børglum Stift fra 1519. [DSD]

- (382) Sigbrit: Et Par Bænke har jeg jo, hvis jeg maa byde —
- (383) Herrerne: Tak. Mange Tak.
- (384) Sigbrit: Saa kom vi over den lidt besværlige Indledning og kan gaa til Sagen. En enkelt Misforstaaelse maa vi dog rette først, Herr Torben Oxe, I er jo fuld.
- (385) Oxe: Fuld? Jeg er ikke fuld. Skal jeg spørge nogen om Lov til at drikke?
- (386) Sigbrit: Privat maa I fylde Jer, naar og hvor og saa meget I vil for mig. Men naar I optræder paa jert Lands Vegne, maa I være i Tilstand af at kunne tage Ansvaret for jere Handlinger.
- (387) Oxe: Hvis hun var en Mand — hvis hun var en Mand — (*Frem imod hende med draget Sværd.*)
- (388) Gyldenstjerne: Torben! Stille! ogsaa den Forsmædelse bider vi i os. Vor Dag kommer nok. Gaa nu.
- (389) Oxe: Jajada. Men var hun en Mand — og af Byrd naturligvis — en Mand — og af Byrd — — (*ud.*)
- (390) Sigbrit: Jeg er rede til at høre paa Dem, mine Herrer.
- (391) Gyldenstjerne: Det Lovforslag, I under Kongens Fravær har oversendt Rigsraadet —
- (392) Sigbrit: — som Kongen under sit Fravær har ladet mig sende til Rigsraadet — ja, hvad med det?
- (393) Gyldenstjerne: Vi under Borger og Bonde alt muligt godt — saa langt som det kan forenes med Rigets Velfærd. Men naar de hæves til en Magtstilling, der knuser os andre — ja, for sig mig, hvordan skal under de Forhold Adelen kunne bestaa?
- (394) Sigbrit: Hvem siger, den skal bestaa?
- (395) Gyldenstjerne: Er det Rigets Selvmord, Rigets Regering pønser paa? For at et Samfund kan leve uden en Elitestand til at føre sig —
- (396) Sigbrit: Det første Samfund, jeg ved om, var Paradiset. Hvis det er saa nødvendigt med de 4 Stænder⁷⁷, var Gud vel ikke mere overanstrengt af de 5 Dages Arbejde⁷⁸, end at han kunde have skabt 8 Mennesker i Stedet for 2.
- (397) Biskop Stygge Krumpen: Der manglede jo netop en Adelsmand eller Biskop, der kunde have værget de to — byrdløse mod Slangen.
- (398) Sigbrit: Hvordan har hun det, Daas Hustru, Elisabeth Gyldenstjerne⁷⁹? man har sagt mig, hun ligger syg hos Jer, Hr. Biskop, efter et Slangebids.

⁷⁷de 4 Stænder: "Stænder" kommer fra tysk ("stand") og betegner her fire samfundsgrupper: Adel, gejstlighed, borgere og bønder. Inddelingen af befolkningen i stænder med hver deres funktion og tilhørende lovfæstede privilegier og forpligtelser blev i løbet af middelalderen den grundlæggende måde at organisere samfundet på i Vest- og Centraleuropa. [DSD]

⁷⁸5 Dages Arbejde: Hvis Gud var holdt op efter fem dage, var skabelsen endt ved fiskene og fuglene. Først på sjette dagen skabtes mennesket, jf. GT. 1 Mos. 1, 1-31.

⁷⁹Daas Hustru, Elisabeth Gyldenstjerne: Egentlig Bonde Due, med hvem Elisabeth Gyldenstjerne først blev gift. Se i øvrigt kommentar om "Lise Gyldenstjerne" i replik nr. 242.

- (399) Gyldenstjerne: Et Folk uden en Herrestand har man aldrig hørt om paa Jorden før?
- (400) Sigbrit: Hvad bryder jeg mig om, hvad man har hørt om før? Jeg har for travlt med at se fremad, til at jeg kan skele tilbage. Naar Skæbnen, hvad jeg aldrig havde drømt om og aldrig har bedt om, har skyllet mig op ved en Konges Side, maa den have en Mening med det.
- (401) Gyldenstjerne: Og den Mening er, at I skal slaa Hovedet sønder paa et Folk og flytte Rumpen op paa dets Plads.
- (402) Sigbrit: Er det mig, han kalder for Rumpen?
- (403) Gyldenstjerne: Jeg kalder ikke Jer for noget, for jeg ved ikke, hvem I er. Men *det* ved jeg —
- (404) Sigbrit: I ved Ingenting, før jeg faar vist Jer det. Men I skal ogsaa faa at se: et Land, hvor Uret er sat paa Dør og Forret i Skammekrogen, hvor de Svage er de Stærke, og Storhed kun regnes for noget, naar den vil tjene de smaa.
- (405) Stygge Krumpen: I er forud for Jer Tid, Fru Sigbrit, en 10—12 Tusind Aar.
- (406) Sigbrit: Det er muligt, at under en anden Konge, og naar jeg er død, vil det lykkes Jer atter at styrte min Lov. Men *saa har den været*, og Bonden lader sig ikke stille, før den bliver igen. Er Tiden ikke moden til at plukke Frugt, er den i hvert Fald inde til at sætte Blomst. Og det vil jeg sige Jer: hvis nogen mukker og gør sig kort for Hovedet, løber han den Fare, at vi gør ham endnu kortere.
- (407) Gyldenstjerne: Truer I? Guds Død i en Galge, truer I os? saa maa I hellere strax faa ren Besked: Rigsraadet afviser Loven pure.
- (408) Sigbrit: (*tier overrumplet, hendes Hage ligefrem hænger*)
- (409) Gyldenstjerne: Altsaa ikke blot nægter Vedtagelse, men nægter enhver Forhandling om den.
- (410) Sigbrit: Med — med hvilken Begrundelse?
- (411) Biskop Stygge Krumpen: I kræver som Ret, hvad der i det allerhøjeste kan gives som Naade.
- (412) Gyldenstjerne: I afskaffer alt Samfund, hvis alle skal byde og ingen lyde.
- (413) Sigbrit: Men vi *vil* have den Lov igennem. Hvis nu Kongen befaler Rigsraadet at vedtage den?
- (414) Gamle Krummedige: (*seende paa sine Hænder*) Saa bryder han sin Haandfæstningsed, saa er han en Oprører mod Rigets Forfatning. Og det er han trods sine Held i Sverige ikke stærk nok til, viljeløst Redskab i en fremmed Kvindes Hænder, uden ærligt Ægteskab og barnløs som han er.
- (415) Gyldenstjerne: Vi giver Jer altsaa Forslaget tilbage fra Rigsraadet. (*De giver hende Papiret, bukker halvt og gaar.*)
- (416) Sigbrit: (*gaar frem og tilbage, ser længe ud for sig, nikker saa*) Ja. Ja.
- (417) Dyveke: (*ind*) Hvad vilde de Abekatte?

- (418) Sigbrit: De vilde — kun bringe mig Rigsraadets Lykønskning med Kongens Sejre. — Hvad er du krøbet i det Narreantræk for?
- (419) Dyveke: Kan du se, hvor det passer mig endnu? Jeg er ikke ældre, end da jeg var 15 Aar. Nu køber jeg mig en Hest og rider op til Christiern. — Torben Oxe maatte ud og vende Lomme⁸⁰, hvad? Han var vel nok drivende fuld. Kom han slet ikke tilbage til jer igen? — Hvor er han opdunstet! Tænk, det er bare 3 Aar siden, at han saa ud som et Menneske! Tror du, det er for min Skyld, han drikker, Mor?
- (420) Sigbrit: Hvorfor spørger du?
- (421) Dyveke: Hvorfor og hvorfor! det ved jeg da ikke. Tror du, det er?
- (422) Sigbrit: Kunde du tænke dig Torben, Dyveke?
- (423) Dyveke: Tænke mig Torben?
- (424) Sigbrit: Naar Kongen engang bliver ked af dig?
- (425) Dyveke: Det gør han aldrig, aldrig.
- (426) Sigbrit: Jo.
- (427) Dyveke: Saa sluger jeg „Draaberne” i alle dine Flasker.
- (428) Sigbrit: Snak. Livet render man ikke fra. Hvor har du Nøglen til Skabet? — Tak. — Dyveke, een stor Lykke har dit Liv været. Tror du virkelig, det kan blive ved?
- (429) Dyveke: Naar Livet er saa stor en Lykke som mit, maa det ende sammen med Lykken. — (*I et Skrig*) — Christiern!
- (430) Christiern: (*ind*) Dyveke! Dyveke! du!
- (431) Sigbrit: (*ud*)
- (432) Dyveke: Ved du — syg af Elskov efter dig har jeg været.
- (433) Christiern: Jeg da efter dig?
- (434) Dyveke: Nej, det er ikke det samme. En Pige, der elsker, ved, at der er fuldt af Piger i Verden, men der er kun en eneste Mand. Lad mig kigge dig ind i Øjnene. — Aah, Christiern! Christiern!
- (435) Christiern: Men Barn, hvad er der?
- (436) Dyveke: Jeg er der jo, baade i dit højre og i dit venstre. Og jeg kan se — o, milde Guds Moder, Tak! Tak! — jeg kan se, det er virkelig sandt, der har ikke siddet nogen anden derinde, siden jeg sad der sidst.
- (437) Christiern: Det har der ikke.
- (438) Dyveke: Er der noget Sted, jeg ikke har kysset dig? Tungen, Tænderne, Munden indeni — —
- (439) Christiern: Du dræber mig, Tøs! Og *du* hedder Due! — En Lækat er du, en lille gal Hermelin.

⁸⁰*vende Lomme*: Et sømandsudtryk: at kaste op. [ODS]

- (440) Dyveke: Den bider dig, og den kradser dig, løber op og ned ad dig og gemmer sig saa i den store Busk paa din Hage. — Fy, Dyveke, du er alt for vild. Han kan slet ikke lide dig saadan.
- (441) Christiern: Dyveke, da jeg var træt af Livet, kom Livet flyvende til mig. Anden Gang fødtes jeg, hin Nat i Bergen — du fødte mig ud af dit Skød. Andre Kvinders Elskov gør vammel og klæbrig, din er som et Bad i det kogende Hav. — Jeg kommer her nu, ør af Sol og Støv, øm i alle Lemmer af det haarde Ridt — blot ved at se dig, føle dig, smage dig, er jeg frisk og ung, som jeg aldrig i min Ungdom var ung.
- (442) Sigbrit: (*ind*) Er Stockholm faldet, Kong Christiern?
- (443) Dyveke: Det er det da?
- (444) Christiern: Ikke endnu, men —
- (445) Sigbrit: Var det saa ret at tage hjem?
- (446) Christiern: Jeg var udsultet for Kys, Mor Sigbrit, jeg maatte hjem efter en ny Forsyning. Det var mere skæbnesvangert, end om Krudtet slap op. Jeg har redet indtil 20 Timer i Døgnet. Og rider tilbage i Overmorgen.
- (447) Dyveke: Saa rider jeg med, jamen det gør jeg, jeg vil være hos dig, det er derfor, jeg er trukket i Drengetøjet. Men nu vil jeg op og i andre Klæder. Uha, saa fin vil jeg være. Husk, jeg er Dronning af Sverige snart. (*Ud.*)
- (448) Sigbrit: (*raaber efter hende*) Tag et Par Piller af dem for din Hud, Dyveke. Du ser mig lidt foraarstræt ud. Naa, Kong Christiern, du har gjort dine Sager flinkt. Jeg har af og til været stolt af dig.
- (449) Christiern: (*rødmer af Glæde*) Synes du! har du!
- (450) Sigbrit: Den Idé at vove et Vinterfelttog, mens Isen endnu kunde bære deropad, var ny og var din. Hvad nu, naar Stockholm falder?
- (451) Christiern: Saa lader jeg mig krone af alle Ærkebisper, ikke til Sveriges, men til Nordens Konge.
- (452) Sigbrit: Og saa gennemfører vi en ensartet Lovgivning for alle tre Lande. Maaske vi kan flytte Kolonier rundt, Danske til Sverige —
- (453) Christiern: Og Svenske til Jylland, jeg har tænkt paa det, ja. — Hvordan gaar det med de lollandske Byers Handel paa Tyskland?
- (454) Sigbrit: Den har jeg givet dem fri. Uden om Adel og Gejstlighed.
- (455) Christiern: Godt. Og Renovationsvæsenet?
- (456) Sigbrit: — er der givet Regler for over hele Landet.
- (457) Christiern: Redningsvæsenet langs Kysterne?
- (458) Sigbrit: — har jeg organiseret, som vi havde aftalt det.
- (459) Christiern: Opdagerfærden til Grønland⁸¹?

⁸¹*Grønland*: Allerede i december 1520 oprettede Christian 2. et nordisk handelskompagni og gav admiralen Søren Norby ordre til at forberede en ekspedition til Grønland. Næringsliv og handel skulle fremmes med alle midler. [DSD]

- (460) Sigbrit: Jeg har Skib parat.
- (461) Christiern: Godt, Sigbrit, godt! Og — og selve det store samlede Lovkomplex om Bøndernes Frihed og Undervisning⁸²?
- (462) Sigbrit: Det er foreløbig udarbejdet af mig. Det ligger her.
- (463) Christiern: Naa! ja! Blot ikke Stockholm var saa sejt! Maaske den kan tage mig Aar endnu. Skal jeg opgive den? Jeg kunde jo dele Sverige.
- (464) Sigbrit: Du skal belejre den, til den falder, om det saa skal vare til Husene falder af Alderdom. Skal Borger og Bonde virkelig frigøres, er Danmark for lille. Saa maa vi have hele Norden med.
- (465) Christiern: Kunde jeg ikke endda lade mig krone, selv om jeg mangler en By?
- (466) Sigbrit: Hvorfor haster det med den Kroning?
- (467) Christiern: Det skulde du bare vide! — Fordi den Dag jeg bliver Nordens Konge, ægter jeg Dyveke.
- (468) Sigbrit: Er du fra Vid og Sans?
- (469) Christiern: Ægter jeg Dyveke.
- (470) Sigbrit: Er din Smule Lykke i Sverige steget dig saadan til Hovedet, at du har glemt, hvordan den Verden er, vi nu engang lever i?
- (471) Christiern: Ægter jeg Dyveke, Mor.
- (472) Sigbrit: Ved du, hvad Dyveke er? en nederlandsk Horeunge, født af en gammel Kræmmerske, der for engangs Skyld var dum og fik Lyst til at være med i Legen — og lod sig narre af en lusearm Adelsmand, som bare vilde have hendes Penge og fik dem og stak af. Og hende vil du ophøje til Kongehustru lige ind i Øjnene paa al den mægtige Adel, hvis Taalsomhed vi har spændt til Bristepunktet, blot ved at hun er din Elskerinde i Tugt og Ære, det uskyldige Barn.
- (473) Christiern: Men jeg vil knuse den Adel!
- (474) Sigbrit: Og giver den saa Vaaben i Hænde, hvormed den kan knuse dig! Rigsraadet har været hos mig i Dag. De afviser den nye Lov.
- (475) Christiern: Afviser den?
- (476) Sigbrit: Blankt.
- (477) Christiern: Umuligt. Hvor vover de?
- (478) Sigbrit: Hvad vil du tvinge dem med? Svar mig.
- (479) Christiern: Tvinge dem kan vi vel ikke. Men de maa dog forstaa —
- (480) Sigbrit: Det gør de ikke. Og de vil heller ikke forstaa. Saa faar vi vel bøje os.
- (481) Christiern: Der skal findes et Middel. Skal.

⁸²Lovkomplex om Bøndernes Frihed og Undervisning?: Christian 2. forsøgte ved reformer at skabe en stærk kongemagt, der var støttet til et driftigt og velstående borgerskab, mens kirken og højadelen blev skudt til side. Samtidig skulle der drages mere omsorg for de fattige - bl.a. fik folk ret til at flytte fra sit fødegods, hvis man led overlast fra husbonden, og der blev lavet skoler på landet, hvor børnene skulle lære dansk [DSD & DK]

- (482) Sigbrit: Der findes ingen. Og dog — jeg har tænkt og tænkt — maaske et eneste —
- (483) Christiern: Hvad er det ene?
- (484) Sigbrit: Den spanske Kejsers Søster Isabella fylder sejsten i Aar.
- (485) Christiern: (*med en Blodstrøm til Kinden*) Hvad Djævelen rager det mig?
- (486) Sigbrit: Vore Planer om Retfærdighed og Sundhed i Samfundet, er det bare et Tidsfordriv for os? eller er det noget, vi *vil*? vil, saadan at det er det, vi er til for? saa vi kan ofre ikke blot vort Liv for det, men ogsaa, hvad der er langt sværere: vor Lykke. — Et Ægteskab med saa mægtigt et Fyrstehus vil lægge de bidske danske Herrer Mundkurv paa. Naar vi saa siden —
- (487) Christiern: Og det foreslaar *du*? Dyvekes Mor! — Min Dyvekes Mor!
- (488) Sigbrit: Det er derfor, jeg kan det, fordi hun er mit Kød og Blod. Var hun en anden Kvindes Barn, jeg ved ikke, om jeg nænnede det. Nu er hun mit. Hendes Lidelse er min Lidelse...
- (489) Christiern: Og min — hvad er min?
- (490) Sigbrit: Den er ogsaa min. Du er jo ogsaa mit Barn, Christiern. Kun Mor og Søn kan forstaa hinanden, som vi to plejer at kunne det. Vi maa ogsaa hjælpe hinanden med at forstaa, at Gud er en streng Herre, man kan ikke hente Lykke ned til mange fra ham uden at give ham sin egen i Pant.
- (491) Christiern: Men dette kan jeg ikke. Det — kvalmer mig, det er mig modbydeligt, det — det —
- (492) Sigbrit: Ss! Barnet! Lad det ikke ramme hende for brat! Og Niclas Wullenwewer er gaaet ind paa med det første at skaffe sidste Halvaars Øresundstold.
- (493) Dyveke: (*ind*) Tror du ikke, Christiern, at forklædt som Ridder og med et lille Overskæg kan jeg staa bag ved dig, naar du skal krones i Sverige?
- (494) Christiern: Jeg ved ikke. Jo, maaske.
- (495) Dyveke: Tror du virkelig?
- (496) Christiern: Ja, mon ikke vi vel kan ordne et eller andet.
- (497) Dyveke: Se, her er Vin. Velkommen hjem, Christiern! Tillykke med alle de Sejre, du har vundet, og alle dem, der ligger og venter paa dig rundt om i Verden.
- (498) Sigbrit: Og i dit eget Bryst.
- (499) Christiern: Tak, Dyveke.
- (500) Dyveke: Men hvorfor ser du slet ikke paa mig? hvordan jeg har pyntet mig for dig?
- (501) Christiern: Det har du jo ogsaa. Saa smuk! alt for smuk til at være Dronning, tror jeg.

- (502) Dyveke: Hvad er der sket med Jer det Øjeblik, jeg var væk? Dine Øjne, Christiern — du er da ikke saaret i Sverige — de ser ud, som om du var ved at dø af en hemmelig Smerte.
- (503) Christiern: Dyveke, den Dag, jeg krones, har jeg bestemt, at du —
- (504) Sigbrit: Isabella af Spanien er giftefærdig, sad Kongen og jeg og talte om.
- (505) Dyveke: Christiern?
- (506) Christiern: Det sker aldrig, Dyveke. Du ved dog, jeg elsker dig. Klamblodet var jeg, før jeg kendte dig. Du er Ilden i mit Hjerte. Jeg magter Tilværelsen, saalænge du brænder mig gennem Blodet. Uden dig er jeg kun —
- (507) Dyveke: Dræb dem, Christiern, det Slæng af Adel og Bisper, der hader os. Der skal ikke være anden Vilje i dine Riger end din. Og løft saa mig op til dig, ind i ærligt Ægteskab, saa Forbandelsen over mig kan hæves.
- (508) Christiern: Forbandelsen over dig?
- (509) Dyveke: For at vi lever uviet sammen. Hvorfor gives det mig ellers ikke at skænke den, jeg elsker, et Barn?
- (510) Christiern: Min lille glade Tøs, gaar du og skjuler saa tunge Tanker bag Latter og Leg? Saa tilsværger jeg dig da ogsaa ved den treenige —
- (511) Sigbrit: Nej, du gør ikke, Christiern. For det er ingen Adelsmand eller Biskop, Dyveke, der har nævnt Isabella for Kongen. Det er mig.
- (512) Dyveke: Dig? Dig?
- (513) Sigbrit: Og du maa ikke tvinge mig til at tvinge dig. Nej, du skal hjælpe mig til at føre dette igennem.
- (514) Dyveke: Aldrig. Aldrig.
- (515) Sigbrit: For saa sandt du elsker ham, maa du forstaa, at Kongens Kald er ikke at være Førsteelsker i Riget, men at være dets Konge. — Hvad var det?
- (516) Christiern: Guds Død! en Pil! hvem skyder her? det er mig, Kongen, der spørger?
- (517) En Bonde: (*bryder ind gennem Hegnet*) Hjælp mig! de dræber mig. Naade!
- (518) Sigbrit: Hvem er du? Er det ikke Skovshovedbonden, der sælger mig Kaal? dig med den kønne Kone?
- (519) Bonden: Fru Sigbrit, beskyt mig, beskyt —
- (520) Sigbrit: Her rører ingen dig.
- (521) Bonden: (*løfter sine blodtilklistrede Øjne mod hende*) Herr Krabbe⁸³ kom, men hun vilde ikke. Saa slæbte hans Karle af med hende, og mig — mig — mig — (*svajer, skimter Kongen, farer sammen, løfter værgende for sig med Hænderne, som er forhuggede og blødende.*)

⁸³Herr Krabbe: Tyge Krabbe (ca. 1474-1541), dansk rigsmarsk og rigsråd. I 1507 blev han lensmand på Helsingborg Slot. Han blev som deltager i adelsoprøret en af Christian 2.s bitreste fjender. [DSD]

- (522) Sigbrit: (*til Hanneken der er kommen til*) Faa ham op i en Seng! og varmt Vand! jeg skal komme straks og forbinde ham. (*De ud.*) Han dør inden Aften. Der sivede Blod fra hans Indvolde. Hvor kan det ogsaa falde en Ting som en Bonde ind at sætte sig op mod sin Ejermand?
- (523) Christiern: Jeg skal huske Herr Krabbe.
- (524) Sigbrit: Saadan sker der meget skønt i Kongens Riger mellem Aar og Dag. Begynder du nu at forstaa?
- (525) Dyveke: Hvad kommer Bønder og Herremænd mig ved? Lad dem have det saa godt eller ondt, som de kan! Der kommer mig ikke andet ved, end at jeg elsker dig, Christiern, og ikke kan leve uden dig.
- (526) Sigbrit: Siger du ogsaa saadan, Kong Christiern: hvad kommer Bønderne mig ved?
- (527) Kongen: (*tier*)
- (528) Dyveke: Aah, Christiern, Christiern, hun er os for stærk. — Hun er os for stærk.

4. Akt: III

KØBENHAVNS SLOT. TRONSALEN

- (529) Sigbrit: (*ind i Samtale med Christiern*) — hvis du vil underskrive dem, inden du modtager Gesandtskabet. For saa kan jeg faa skikket dem af Sted endnu i Aften.
- (530) Christiern: Begriber du, hvad dette pludselige Gesandtskab vil?
- (531) Sigbrit: Jeg skrev jo til Kejseren om Medgiften for et Par Maaneder siden.
- (532) Christiern: Du har Ret, naturligvis er det det. De kommer heller ikke just for tidligt, de Penge, 2 Aar efter Brylluppet⁸⁴! Men svært tilpas til Kroningen i Stockholm.
- (533) Sigbrit: Jeg saa lige et Glimt af Dronningen. Hvor er hun smuk, Christiern. Og hvor bærer det spæde Barn den tunge Pragt utynget, med født Anstand!
- (534) Christiern: (*ler*) Du er morsom, Sigbrit.
- (535) Sigbrit: (*hidsig*) Hvad morsomt er der i, at jeg finder din Hustru smuk?
- (536) Christiern: Du er meget morsom. Du er selv næsten rørende. Og jeg elsker dig.
- (537) Sigbrit: Saa saa! lad mig være!
- (538) Christiern: Men hør, *hvis* det er om Penge, Gesandten vil tale, var jeg glad ved at have dig hos mig. Du husker Tal bedre end jeg.

⁸⁴2 Aar efter Brylluppet!: Christian 2. blev gift med den spanske prinsesse Isabella eller Elisabeth (1501-1526) i 1515. Hun var af den Habsburgske adelsslægt og søster til Karl 5. (1500-1558), den tysk-romerske kejser fra 1519-1556 og konge af Spanien (1516-1556). Munk er altså ikke helt præcis, når han kun lader et par år være imellem ægteskabets indgåelse og den kejserlige gesandts ankomst - sammenholdt med kilderne må der mindst være gået fire. [DSD & DK]

- (539) Sigbrit: Saa maa jeg skynde mig hjem og nette mig lidt.
- (540) Christiern: Tak. Og bed lige Dyveke smutte herover. Hun skal være den første, der ser mig i min ny Hermelin.
- (541) Sigbrit: Du bliver ved med at le. Maaske jeg dog skal fortælle dig, hvad Knud Gyldenstjerne svarede den svenske Ærkebisp i Gaar.
- (542) Christiern: (*uvillig*) Hvad svarede han da?
- (543) Sigbrit: Da Gustav Trolle havde berømmet dig længe, lo Herr Knud: Ja, den Kong Christiern kan lave, hvad det skal være, undtagen lige — et Barn!
- (544) Christiern: (*opfatter ikke strax, saa -farer en Trækning over hans Øjelaag, han vender sig brat og gaar*)
- (545) Sigbrit: Underskrifterne, Kong Christiern! — Hvad vil du her?
- (546) Dyveke: (*ind*) Se min Christiern.
- (547) Sigbrit: Skal du og Kongen mødes, maa han komme til dig. Du har ingen Ret til at vise dig, hvor han og hans Dronning bor.
- (548) Dyveke: Mor, jeg ved nok, jeg er ingenting imod dig. Og dog er der eet Sted, et eneste, hvor du er dum, og jeg er klog. Du har aldrig oplevet Kærligheden, derfor ved du ikke, hvad den er. Og din Kamp er haabløs, Mor. Skille Christiern og mig kan ingen, selv ikke du.
- (549) Sigbrit: Jeg *har* gjort det. Du elsker ham ikke mere. Du leger din døde Kærlighed levende, blot for at trodse mig.
- (550) Dyveke: Og det tror du, du kan bilde mig ind!
- (551) Sigbrit: Den Dag er ikke fjern, da vi to forstaar hinanden igen. For Kongen er jo ogsaa paa Vej væk fra dig. Du ved det selv. Hver Aften sidder han længere og længere og snakker med den fromme lille Pige fra Spanien. Snart vil din evige Flagren trætte ham. Han vil begynde at se, at du kun har givet ham Legem og Legem. Han vil begræde Savnet af sin Ungdoms Fortvivlelse, forstaa, hvor han har staaet stille i alle disse indholdsløse Lykkens Aar.
- (552) Dyveke: Staaet stille! Han er i disse Aar blevet Konge af Danmark og Norge, han har erobret Sverige, han er hyldet paa Rejser i Udlandet, han har givet en Masse Love, som mange Folk regner for storartede, der har i Aarhundreder ikke været Mage til Konge i Danmark som Christiern.
- (553) Sigbrit: Og du selv er træt. Man kan se det paa dine Øjne, deres Glans er falmet, paa dine Kinder, de begynder at hænge.
- (554) Dyveke: (*ler*)
- (555) Sigbrit: Din Latter bedrager mig ikke, hvor ægte du saa faar den til at lyde.
- (556) Dyveke: Og denne min Træthed — aah, kloge Mor, du er dum, du er dum, du er dum. (*Danser tværs over Salen. Sigbrit gaar. Dyveke gaar hen til Tronen og sætter sig ved dens Fod.*) Jeg vil naa det. (*Det trækker om hendes Mund.*) Hvordan, aah,

hvordan? (*Slaar med Nakken.*) Men jeg vil, vil. (*Smutter om bag Tronen, da hun hører Stemmer.*)

(557) Sigbrit: (*ind med Gustav Trolle*) Men jeg har ikke Tid nu, Hr. Trolle.

(558) Trolle: Ingen har Tid nu, siden de fik afsat mig. Naar jeg faar mit Ærkebispesæde tilbage, vil de alle have Tid igen. Saa kommer det an paa, om jeg har Tid.

(559) Sigbrit: Ophids Jer nu ikke! til ingen Nytte! Jeg har jo sagt Jer, at Kongen vil indsætte Jer i alle Jeres Rettigheder igen.

(560) Trolle: Det er ikke nok. Jeg vil ogsaa have Hævn. Mine egne Landsmænd har revet mit Slot Stäke⁸⁵ ned, der er ikke Sten paa Sten af det, siger man mig. De satte mig Kaardspids for Brystet paa Stockholms Slot og tvang mig til at underskrive min Afsked. Begriber I det? At Mænd kan være gemene nok til Vold mod en Værgeløs?

(561) Sigbrit: Nej, det har altid undret mig.

(562) Trolle: Jeg lyste Band over Landet, saa snart jeg blev fri. Mine egne Bisper lo af mig. Jeg klagede til Paven. Han svarede mig med at udnævne en anden i Stedet for mig, en Ærkebiskop, uafsættelig. Det er raaddent, det hele, og det skal falde. I maa skaffe mig Kongen i Tale, Fru Sigbrit. Jeg vil være hans venstre Haand, som I er hans højre. Og sammen gør vi tre Verden ny.

(563) Sigbrit: Der er et, der undrer mig. Man hører Jer aldrig nævne Citater mer.

(564) Trolle: Jeg læser ikke mere, jeg skriver selv, skriver med paa Historiens Bog. Har I hørt om Munken i Tyskland⁸⁶, Fru Sigbrit?

(565) Sigbrit: Munke interesserer mig ikke.

(566) Trolle: Heller ikke mig. Men denne — om vi kaldte ham herop⁸⁷! Han siger, at Kirken har forvildet sig helt bort fra sin Grund, at Paven i Rom er Antikrist. Fru Sigbrit, hvad er det for Lapperier, I og Kongen spilder jer Tid med? At gøre det lidt rart for Fæstebønder og Blikkenslagere, er det Maal, der er Jeres Aand værdige? Brug Tropperne fra Stockholm mod Nordtyskland nu. England har Danmark et gammelt Krav paa. Saa har vi et Verdensrige. Kald saa Christiern for Kejser og gør mig til Nordens Pave og giv mig den nye Kejsers Søster til Ægte.

(567) Sigbrit: Er I rasende Mand?

(568) Trolle: Fordi jeg taler om Ægteskab? Hvorfor skulde en gejstlig ikke gifte sig? en Gudsmænd som David havde talrige Hustruer. Deri har dog Tyskermunken Ret.

⁸⁵Stäke: Formentlig hentyder Munk til Herregården Almarstaket ved Mälaren, som blev revet ned i år 1519 på Sten Sture den yngres forlangende.

⁸⁶Munken i Tyskland: Den tyske teolog og reformator Martin Luther (1483-1546), der var en ledende skikkelse i opgøret med den romersk-katolske kirke, som førte til oprettelsen af de evangelsk-lutherske kirker. Opgøret gik dog ikke stille for sig, og da Luther i 1517 opslog 95 teser mod katolicismens handel med syndsforladelse (aflad), indledte den katolske kirke en kætteriproces, som endte med, at Paven i 1520 bandlyste Luther. [DSD]

⁸⁷ham herop: Christian 2. indkaldte faktisk lutherske prædikanter fra Wittenberg, men deres virksomhed i Danmark fik ikke den ventede betydning i forhold til at underlægge kirken til kongen. [DK]

- (569) Sigbrit: Det er dristige Tanker, Hr. Trolle. Jeg vil tænke over dem. Kirkegodset kunde man saa give Bønderne til Deling, og Nordens Pave kunde Kongen være selv. (Ud.)
- (570) Trolle: (*ud efter hende*) Jamen, Fru Sigbrit! nej, jamen, Fru Sigbrit!
- (571) Dyveke: (*kommer frem, hun spekulerer saadan, at hendes Ansigt bliver helt grimt af Rynker og Anspændthed. Saa smiler hun og stryger sig over Panden*)
- (572) Christiern: (*ind*) Dyveke!
- (573) Dyveke: Næeh!
- (574) Christiern: Ja, ikke sandt! Tøj skal der til, skal Manden imponere. Kvinden gør det bedst uden.
- (575) Dyveke: Fy, du er slem. Da kan du tro, jeg ellers ogsaa gerne vilde have en Kaabe af Hermelin.
- (576) Christiern: Tror du, jeg har glemt mit Løfte, du kære?
- (577) Dyveke: Det var inden, du tog dig en Hustru!
- (578) Christiern: Hvad Hustru har jeg taget? Din Mor har lagt en politisk Plan og jeg, som jeg plejer, skrevet den under. Andet er ikke sket. Og du, du er sund som en Stormvind fra Bjergene, Isabella er sart, en Urt fra Syden, længe taaler den ikke Nordens skarpe Vejr.
- (579) Dyveke: Nej, Christiern, nej. Ikke saadan — Ved du, at hun har sendt mig Blomster.
- (580) Christiern: Har Isabella?
- (581) Dyveke: Da græd jeg, Christiern, Lidenkonvaller, saa fine og og spæde som I siger, hun selv er. Hvor er det underligt, at hun maa lide for min Skyld, og jeg for hendes, og Skyld er der ingen af os der har. Nej, hun skal ikke dø, for at jeg — Og saa kan det vare saa længe. Men jeg har tænkt paa — har du hørt om ham den oprørske Munk fra Tyskland?
- (582) Christiern: Hvad kommer han dette ved? han er jo bare en forvirret Kætter, der samler paa Ved⁸⁸ til sit eget Baal.
- (583) Dyveke: Han lærer — han lærer saa meget nyt om, at Kirken er kommet helt væk fra det gamle og rigtige. For Eks. om Ægteskabet. Kong David var jo gift med mere end en. Dernede maa Præsterne gifte sig nu, har jeg hørt. Alle Mænd holder jo Elskerinder. Hvorfor skal den ene Halvdel af Kvinderne kaldes for Ægtehustruer og agtes og æres, og den anden Halvdel — hvorfor skal vi regnes for en halvsjofel Mellemting mellem Mennesker og Dyr? Christiern, Christiern, hvad er det for Nuslerier, at du og Mor spilder jeres Tid og vældige Evner paa at hygge lidt om Skræddere og Skomagere? Imens huler Stormændene Grunden ud under dig. Det har tæmmet dem lidt, at du er Kejserens Svoger. Men du skal ikke være noget af en anden Kejsers

⁸⁸Ved: Ordet findes bl.a. på oldnordisk ”viðr” (træ) og bruges her i betydningen ”brænde”. [ODS]

Naade, du skal være Kejser selv. Norden er dit, Nordtyskland kan du let erobre, og England har du Krav paa fra gamle Dage af. Saa har du et Verdensrige, kald Munken, Kætteren, herop, Bispenses Gods kan du give til Bønderne og Adelen til dig selv — og saa skabe en helt ny Verden for Borgere og Bønder og Kvinder.

(584) Christiern: Dyveke, aldrig har du talt saadan før. Hvem har lært dig —

(585) Dyveke: Min Kærlighed, Christiern. Den siger mig alt. Den skal føre os begge. Du behøver ingen anden end mig. Du elsker mig jo saa brændende som altid. Saa end da den Ondskab, der ikke under os to Livet sammen: send Mor fra dig, send hende bort.

(586) Christiern: Ved du selv, hvad du beder om? At jeg skal afhugge min Haand, den, der kan skrive, afhugge den bedste Del af min Hjerne, afhugge et Stykke af mit Hjerte endog. For Undergang beder du mig om. Jeg kan ikke holde mig de Rasende fra Livet uden din Mor.

(587) Dyveke: Hun har givet mig et Afkog af sine Urter gennem alle de Aar, jeg har kendt dig, for min Huds Skyld, sagde hun. Nu ved jeg, hvad det var: et Middel, som kunde hindre mig i at blive med Barn.

(588) Christiern: Hvis — hvis dette virkelig — —

(589) Dyveke: Jeg ved, det er sandt. Og derfor skal du føje mig, Christiern, ikke blot for din og min Skyld, men ogsaa for — for den Hemmelighed, jeg vil hviske til dig, mens vi sover i Nat.

(590) Christiern: Dyveke, forstaar jeg dig rigtigt? er det sandt? er det virkelig sandt? jeg skal gøre dig til min Hustru, Dyveke, min Dronning, min Kejserinde. (*Løfter hende op paa Tronsædet.*)

(591) Sigbrit: (*ind*) Nu kommer Hendes Naade. Nu kommer Hendes Naade, sagde jeg. Og Gesandten er undervejs.

(592) Christiern: Ja ja, jeg — jeg er rede. (*Ud.*)

(593) Sigbrit: Naa?

(594) Dyveke: Ved du, at jeg hader dig, Mor.

(595) Sigbrit: Det faar du jo saa gøre, lille Dyveke.

(596) Dyveke: Og ved du, at for alt det onde, du har gjort mig — — at vi to ikke kan være i samme Rige mer.

(597) Sigbrit: Jeg har købt dig et Gods i Holland.

(598) Dyveke: Saa skulde jeg rejse, og du blive?

(599) Sigbrit: Jeg kan ikke rejse, før mit Arbejde er endt.

(600) Dyveke: Og for usle Bondekreaturer, du aldrig har set for dine Øjne, vil du ofre de to Mennesker, du kalder dine Børn! Aah, du er — du er — — Jeg er skabt til at være glad og letsindig og le og danse. Men du, Mor, du har gjort mig ond. (*Ud.*)

(601) Sigbrit: Ogsaa dette, ja, ja ja, ogsaa dette!

- (602) Dyveke: (*skriger inde fra Løngangen*) Hvad vil du? væk med dig! det kan koste dig Halsen, din drukne Skurk.
- (603) Oxe: (*tumler ind med hende*) Hvor mange Aar vil du, at jeg skal vente?
- (604) Dyveke: I al Evighed kan du vente. Hvad har jeg med dig at gøre?
- (605) Oxe: Du havde engang. Kan du huske i Bergen? Var Blodig Christiern ikke kommen den Nat —
- (606) Dyveke: Hvor vover du dig ind i Kongens Løngang?
- (607) Torben: Jeg vil slikke det Ben, der er faldet fra Herrens Bord.
- (608) Sigbrit: Lad det saa være godt, Hr. Oxe.
- (609) Oxe: For Helved! (*Dyveke ud.*) Men jeg nægter alt. Det er Løgn i Jer hollandske Hals, siger jeg. Jeg har aldrig rørt Dyveke. Aldrig rørt Kongens Kasse heller. Har passet mit Embede som Slotsfoged tro. Det sværger jeg paa. Og min Adel er gammel. Rigsraadet dækker mig.
- (610) Sigbrit: Hvad er der os to imellem, Herr Torben?
- (611) Oxe: Imellem?
- (612) Sigbrit: Har jeg gjort Jer ondt? Gaar I med Tanker for min Datter, nu, det gør saa mangen Mand i Riget. Hvorfor kommer I ikke til mig en Dag, I er ædru, og siger: „Fru Sigbrit, jeg har længe tænkt paa Dyveke. Naar hendes Forhold til Kongen, for det kan jo umuligt vare i al Evighed, naar det en Dag ophører —?” Hvorfor er I aldrig kommen til mig, som det sømmer sig en Adelsmand?
- (613) Oxe: Hvad har I nu for med mig?
- (614) Sigbrit: Deres Naader kommer.
- (615) Oxe: Javel. Javel. (*Ud.*)
- (616) Sigbrit: Hr. Sigismund von Herberstein⁸⁹, velkommen til Danmark! Sigbrit Villums. Kronens Finanser er under min Haand.
- (617) v. Herberstein: Aha.
- (618) Sigbrit: Har Eders Magnificence haft en behagelig Rejse det lange Stræk?
- (619) v. Herberstein: Bevare's. Bevare's.
- (620) Sigbrit: Eders Magnificence betragter Tapeterne. Det er Hjemmekunst. Naturligvis kun Klatværk mod, hvad Spanien formaar.
- (621) v. Herberstein: Bevare's.
- (622) Sigbrit: Alligevel — denne Sammenstilling mellem grønt og blaat — dristig, ikke sandt — giver En det Chok i Sjælen, der er Meningen med al Kunst: at faa os til at vaagne.
- (623) v. Herberstein: Ja, virkelig, Frue. Jeg har ikke set nogen Kunstner vove det før.

⁸⁹*Sigismund von Herberstein*: Sigismund von Herberstein (1486–1566), baron og kejserlig gesandt.

- (624) Sigbrit: Det skulde da lige være Gud Herren, naar han sætter en græsklædt Banke op mod en Sommerhimmel.
- (625) v. Herberstein: Ja men han hører jo ogsaa til de ganske faa Store, som — som —
- (626) Sigbrit: — som kan. tillade sig Extravagancerne. — For øvrigt er der en lille Marine af Eders Gomez⁹⁰ —
- (627) v. Herberstein: Kender I den?
- (628) Sigbrit: Jeg har engang ejet den.
- (629) v. Herberstein: Aha, nej virkelig, svært interessant. Han havde jo der med ganske faa Farver naaet hint Kunstens høje Maal, I saa smukt fandt Udtryk for før: at gøre Sjælen lysvaagen over for Livet. — Pardon.
- (630) Christiern: (*og hans Dronning kommer ind med Følge. Sigbrit nejer dybt for Isabella og stiller sig neden for Tronen, men paa et Tegn fra Kongen sættes en Stol frem til hende ved hans Side*) Det er min Dronning og mig en udsøgt Ære her paa vort Slot at kunne hilse en Mand af saa høje Fortjenester som Eders Magnificence. Selvsagt fordobles, ikke mindst for Hendes Naade, den Lykke at modtage Jer derved, at der endnu i Jeres Pelsværk hænger Anelsen af en Duft af Spaniens Cypresser.
- (631) v. Herberstein: Valget faldt paa mig, fordi jeg, maaske ikke med Urette, anses derhjemme for at mestre Talens Kunst. Alligevel fattes der mig nu ganske Ord for at udtrykke, hvor dybt Eders Naades hjertelige Velkomst har bevæget mig. Jeg medbringer ikke blot en Duft af Spanien, men ogsaa personlige Brevskaber at overgive i Eders Naades egen allerædlest lille Haand.
- (632) Isabella: Brev hjemmefra! aah, Tak! Tak!
- (633) v. Herberstein: Men ellers maa jeg bede om Tilgivelse, hvis jeg er Aarsagen til en liden Misforstaaelse, idet mit Ærinde til Eders Naade er af dybt fortrolig Art.
- (634) Isabella: Jeg skal da saa gerne —. Og jeg faar Lov at sende Brev med Eders Magnificence tilbage?
- (635) v. Herberstein: Jeg vil da anse det for et Tegn paa Mishag og være ulykkelig, om jeg ikke fik Lov at tjene Eders Naade.
- (636) Isabella: Tak. (*Ud med sine Damer. Et Tegn af Kongen, efter et Nik fra Gesandten, faar Herrerne til at følge.*)
- (637) v. Herberstein: Denne Dame?
- (638) Christiern: Kan forblive.
- (639) v. Herberstein: Gør mig meget ondt. Men kan ikke forblive.
- (640) Sigbrit: Det vil være til Baade⁹¹ for begge Parter, Eders Magnificence, om jeg bliver.

⁹⁰Gomez: Det er uvist, hvem maleren kan være.

⁹¹til Baade: Betyder ”til nytte”. [ODS]

- (641) v. Herberstein: Betvivler ikke. Alligevel. Det gør mig yderlig ondt, men —. Kan ikke forblive.
- (642) Sigbrit: Jaja, som I vil! (*Ud.*)
- (643) Christiern: Da jeg formodede, at Eders Sendelse drejede sig om Medgiften —
- (644) v. Herberstein: Det gør den ikke.
- (645) Christiern: Jasaa.
- (646) v. Herberstein: Min Sendelse afledes af et Forlydende, der samtidig er naaet Regentinden i Nederlandene og hendes Nevø Hans høje Naade, Kejseren⁹², et Forlydende om, at der i det danske Kongehus finder en — Uregelmæssighed Sted.
- (647) Christiern: Saa?
- (648) v. Herberstein: Mit Ærinde er at sige Eders Naade fra Eders Naades Svoger og fra hele den kejserlige Slægt, at det er nødvendigt, denne Uregelmæssighed ophører.
- (649) Christiern: (*rejser sig og gaar ned gennem Salen og stirrer ud ad et Vindue*)
- (650) v. Herberstein: Kejseren har medgivet mig en Skrivelse, der udførligere udtrykker og motiverer dette Ønske. Maa jeg overrække Eders Naade dette Brev.
- (651) Christiern: (*kaster et Blik paa det, men rører det ikke*) Det regner, Magnificence.
- (652) v. Herberstein: Gør det det? Ja, det gør det visst ogsaa.
- (653) Christiern: Det er ærgerligt, naar I for engangs Skyld er paa Besøg. København er en ganske smuk By, men ikke i Regn.
- (654) v. Herberstein: Maaske kan jeg komme en anden Gang igen.
- (655) Christiern: Ja, maaske. Lykkelig Rejse hjem!
- (656) v. Herberstein: Kejseren har paalagt mig ikke at vende tilbage uden et klart og utvetydigt Svar fra Eders Naade.
- (657) Christiern: Men kommer I engang til, saa vælg Højsommeren. Naar Brisen staar ind over Byen ude fra Sundet, og Maagerne vugger sig paa den og skriger af Glæde, er Byen værd at gæste. Maa jeg skænke Eders Magnificence denne Blodrubin som en Erindring — — —
- (658) v. Herberstein: Jeg *maa* have et Svar, Kong Christiern.
- (659) Christiern: — og som en Tak for, at jeg lærte en Mand at kende, der over hele Europa berømmes for Kundskabsfylde, Dannelse, Takt — Lykkelig Rejse!
- (660) v. Herberstein: Jeg takker Eders Naade. (*Ud.*)
- (661) Christiern: Uhørt! Uhørt! — (*Raaber tordnende ud.*) Skaf mig Sigbrit herind! — En Fornærmelse saa grænseløs! (*Det banker forsagt.*) Ja. Kom. Dronning Isabella!

⁹²Regentinden i Nederlandene og hendes Nevø Hans høje Naade, Kejseren: Personerne er først Margrete af Østrig (1480-1530), statholder og datter af kejser Maximilian 1. (1459-1519) og dernæst Karl 5. (1500-1558), som blev kejser 1519-1556. [BOE & DSD]

- (662) Isabella: Er du vred paa mig, Christiern? Jeg har ingen Skyld i dette. Men det er det vel ikke nemt for dig at tro.
- (663) Christiern: Det er svært Isabella. Men ikke saa svært som at tro, at *du* kunde lyve.
- (664) Isabella: Har de skaaret dig saa mange Furer i Panden?
- (665) Christiern: Og i Hjertet med.
- (666) Isabella: Dem i Hjertet kan jeg jo ikke glatte. Men maa jeg prøve med dem i Panden?
- (667) Christiern: Engang imellem er Livet saa lavt, at Graven synes en Storhed.
- (668) Isabella: Ikke Graven. Den gruer jeg for. Men Livet i Guds Rige. Hvad der er bittert hernede, modnes af Døden og bliver os til Sødme hist.
- (669) Christiern: Du kan sige saadanne Ting, Isabella, saa de bliver sande for En.
- (670) Isabella: De *er* da sande.
- (671) Christiern: I din Mund er de det. Du kan tale om den Drøm, der hedder Guds Rige, saa Haandgribeligheden, vi andre lever i, bliver til Blændværk og Skin.
- (672) Isabella: Nej, ikke saadan. Jeg kæmper ogsaa. Det er ikke Skin for mig, det jordiske. Det er virkeligt, baade det, jeg holder af hernede, og det, jeg — er bange for. Men der var ingen Mening i at kæmpe, hvis ikke ogsaa Evigheden var virkelig.
- (673) Christiern: Og hvad er saa Evigheden?
- (674) Isabella: Ja, kunde jeg sige det! Det er noget, der — ja, der ligger forude og dog allerede er hos mig. Noget, der tilskynder mig til at kæmpe og raader mig, om hvor-meget og paa hvad Maade. Man kan nemlig ogsaa være for dygtig til det.
- (675) Christiern: For dygtig til at kæmpe?
- (676) Isabella: Ja. Der er Midler, man ikke maa bruge. Og der er Ting, man skal sætte hele sig selv ind imod. Men der er ogsaa Ting, man skal bøje sig under. Alt det hvisker Evigheden om inde i mig, og samtidig ligger den langt forude — som en Mening med alt, selve Livets Sammenhæng, den, der giver det urolige Hjerte Fred.
- (677) Christiern: Det var Klosterlatin⁹³, alt det der, hvis ikke du lyste selv af en — overjordisk Fred.
- (678) Isabella: Aah nej, der er lange Veje.
- (679) Christiern: Jeg tænkte paa dig i Morges, da jeg læste i Bibelen.
- (680) Isabella: Gjorde du?
- (681) Christiern: Der var en Tid, jeg læste sjældent i den, men nu er jeg begyndt lidt igen. Hvergang jeg er stødt paa Ordet „Salige ere de Rene af Hjertet⁹⁴,” har jeg rystet paa Hovedet: det er der jo ingen, der er. Men i Morges tænkte jeg: nu har jeg dog mødt een.

⁹³Klosterlatin: Betyder ”dårlig latin”, ”munkelatin”. [ODS]

⁹⁴Salige ere de Rene af Hjertet: Bibelsk reference til Jesu saligprisninger under bjergprædikenen i NT: Matt. 5,8.

- (682) Isabella: Aah, Christiern! nej!
- (683) Christiern: „Salige ere de Rene af Hjertet, thi de skulle se Gud.” — Ja, Isabella, du ser ham jo, hvor vi andre ser Virvar og Tummel. (*Gaar grublende ned gennem Salen, standser ved Vinduet.*) Det græder ikke mer derude i Natten. Himlen vover sig frem med smaa gyldne Smil. Der faldt en Stjerne.
- (684) Isabella: Saa siger vi hjemme i Spanien, at der gik en Sjæl hjem til Gud.
- (685) Christiern: Her i Danmark siger vi, at et Barn kommer ned til Jorden. — Et lille Barn kommer ned for at fødes engang. (*Han begynder at nynne.*) Naa, sent er det blevet. Vi skal til Ro. Godnat, Isabella.
- (686) Isabella: Det skal vi vel, ja. — Godnat. (*De gaar hver til sin Side. Endnu inden hun har naaet ud, forsvinder han gennem Løngangsdøren. Hun standser, ser efter ham, det bæver hende om Munden, saa synker hun hulkende ned over Tronstolen.*)
- (687) Sigbrit: (*er kommen ind, ser den grædende Dronning, vil liste ud, bestemmer sig om, gaar hen til hende, Dronningen ser op, farer sammen, men Sigbrit nikker saa mildt til hende med det gamle grimme Ansigt, at hun atter bøjer Panden ned over Tronens Armlæn og græder*) Saa saa, lille Dronning, saa saa, lille gode Dronning, græd bare, det løsner. Og det skal nok blive godt altsammen, vi skal nok faa det til at blive godt.

5. Akt: IV

SIGBRITS STUE

Sigbrit i sin Stol med et Haandarbejde. Venlig Eftermiddagssol falder ind. Hyggeligt tikker et Ur. Af og til løfter hun Broderiet frem for sig og mønstrer det bifaldende.

- (688) Hanneken: (*ind*) Fru Sigbrit, det var —
- (689) Sigbrit: Ja, lad ham komme.
- (690) Hanneken: Jamen det er ikke Hr. Oxe. Det er en Herre, der taler et Skaansk.
- (691) Gustav Trolle: (*ind*) Forlad mig, det er mig. (*Hanneken ud.*) Jeg sagde ikke mit Navn. Vilde helst være usynlig under dette Besøg.
- (692) Sigbrit: Er der noget paa Færde, Hr. Trolle?
- (693) Trolle: Kongen har været hos mig i Formiddag. Han var hjertelig og straalende munter, som han er det, naar han har noget frygteligt for. Han kom for at tale med mig om en ny Ægteskabslov, sagde han. Han maa have hørt om Munken, jeg nævnede for Jer forleden. Men han gik langt videre. Han sagde, at han ved Selvgranskning i den hellige Skrift, i visse Kapitler i Romerretten og hos Kirkefædre havde indset, at

det stred saavel mod Naturen som mod Guds Plan med Mennesket, at en Mand kun havde een Hustru. Og pludselig slog han om og hvædede med sit Slangeblik skævt vendt imod mig, at Betingelsen for at han vilde gengive mig mit Ærkebispedom var, at jeg var villig til at ægtevie ham til Dyveke og bagefter kejserkrone ham og hans to Hustruer i Sverige.

(694) Sigbrit: Og I svarede ham, at nu skulde I undersøge alle Forhold.

(695) Trolle: I kender mig. Men hvad andet havde jeg at gøre? Og jeg tænkte imens paa Jer. Han nævnte ikke jert Navn. Og en saa sindssvagt fantastisk Plan kunde I heller aldrig have billiget. Har jeg taget fejl?

(696) Sigbrit: Selvfølgelig ikke. Og jeg takker Jer for, I er kommen.

(697) Trolle: Sagen selv er mig ligegyldig, ved I. En Kone mer eller mindre, hvad angaar det mig? Fandt Folket sig i det, skulde jeg gerne vie ham til alle Landets Piger paa eengang, hvis han forlangte det. Men Folket finder sig ikke i det. Selv om Adelsmændene gør det — Adelsfruerne gør det aldrig. Fru Sigbrit, Fru Sigbrit, føjer jeg ham ikke, er det forbi med mit Ærkebiskopperi. Og føjer jeg ham, er det ogsaa forbi, for Dagen efter er han paa Flugt. Maaske var Sammenbruddet allerede sket, hvis ikke jeres plebejervenlige Love holdt Borger og Bonde til Kongen. Men selv de hader Dyveke. Nu ruster Spanien — er det mod os? ingen ved det, mange frygter det. Skal vi dø for en lille beskidt Tøs' Skyld, siger Bønderne. I alle Borgerhjem hænger et Stik⁹⁵ af den gode uskyldige Dronning. Og den jyske Adel — Guds Blod, Fru Sigbrit, ved I, at jyske Herremænd har henvendt sig til Hertug Frederik i Gottorp om, hvad han bød for den danske Krone, hvis de skaffede ham den.

(698) Sigbrit: Jeg ved det.

(699) Trolle: I ved det! Gud i Himlen, ved I saa ogsaa, hvad jeg skal sige til Kongen i Aften, naar han kræver mit Svar?

(700) Sigbrit: Ikke for sine Synder, men for sine Dumheder straffes man. Hin Aften i Bergen, da hun mødte Christiern — husker I den?

(701) Trolle: Ja ja, det er jo Fortid, det.

(702) Sigbrit: — hendes Ansigt lyste af saa høj en Lykke, at jeg ikke nænnede at sige Nej. Herregud, hun var dog mit Barn, mit eget, mit eneste, jeg havde aldrig vidst, at saa stor en Lykke var til. Jeg gjorde et Skridt frem for at holde hende tilbage, men saa kom jeg til at græde — af Glæde — og Angst — og Glæde igen. Jeg græde! jeg, der aldrig har grædt, ikke engang da han, hendes Far —. Saa lod jeg det ske. Hvor har jeg bødet for den Svaghed siden! Jeg saa det jo snart: skulde Christiern blive Danmark den Konge, der var Stof i ham til, maatte han og Dyveke skilles. Det forstod hun ikke, kunde ikke forstaa det. Og saa har jeg da Aar efter Aar maattet være hendes Bøddel, hende, som jeg kun vilde alt lyst og let for, min egen lille

⁹⁵et Stik: Kommer fra tysk og betegner i denne sammenhæng et billede frembragt ved gravering, fx et kobberstik, hvor motivet ridses, stikkes eller ætsets i kobber, hvorefter der kan laves aftryk. [ODS]

gode glade overfladiske dejlige Pige — har jeg maattet bødle, saa hun er blevet baade — ja, baade ond og grim. For hun *er* grim nu ogsaa, hendes Ansigt er hærgnet, hendes svævende Gang begynder at vralt og stumle. Men i Stedet for at se det elsker Kongen hende saa ubrydeligt som nogensinde, jeg forstaar ingenting, jeg plejer at sætte min Vilje igennem over for Skæbnen, men her er det, som om den spotter mig. Aah, disse Aar, disse Aar! Men hvad snakker jeg for? I kan jo ikke vide! I maatte have været Kvinde, I maatte have født et Barn, og saa — Tror I paa Gud, Hr. Ærkebiskop?

(703) Trolle: Jeg ved ikke — jeg gjorde det visst, hvis jeg turde.

(704) Sigbrit: Jeg har savnet en Gud i disse Aars Nætter, naar jeg sad søvnløs ret op i min Seng, savnet ham til at skamme ham ud.

(705) Trolle: Men hvad *gør* vi, Fru Sigbrit?

(706) Sigbrit: Der er en eneste Mulighed: at faa Dyveke gift med en anden.

(707) Trolle: Ja, det var noget.

(708) Sigbrit: Hemmelig gift. Saa er Kongen afmægtig. Hans Raseri skal *jeg* vide at styre. — Jeg har en Adelsmand, der er villig. Men hvor finder jeg en gejstlig fra, der tør vie dem?

(709) Trolle: (*slaar Øjnene ned*)

(710) Sigbrit: Og hvordan faar jeg Dyveke til at sige Ja? Ved I Raad?

(711) Trolle: Nej, det er vel umuligt. Med mindre — .

(712) Sigbrit: Med mindre?

(713) Trolle: Med mindre — man kunde — maaske — med gloende Tænger —

(714) Sigbrit: Nej, nej, fy, fy. Saa kunde man maaske ogsaa med gloende Tænger formaa en gejstlig til Vielsen.

(715) Trolle: Fru Sigbrit, jeg vover det.

(716) Sigbrit: I?

(717) Trolle: Jeg er jo allerede i Tængernes Greb. Kan I paa en eller anden Maade knække jer Datters Modstand —

(718) Sigbrit: Maaske ved Hjælp af et Urteafkog man kunde forvilde hendes Tanke det Øjeblik. Men har sligt et Ja Gyldighed?

(719) Trolle: Et Ja til mit Spørgsmaal i Vidners Paahør har altid Gyldighed. Men, Fru Sigbrit, det maa ske snart.

(720) Hanneken: (*ind*) Herr Krummedige er her med Bondeloven, Frue.

(721) Sigbrit: Ja. (*Trolle kaster Kappen om sig og ud. Krummedige ind.*) Er den saa vedtaget af Rigsraadet, Herr Krummedige?

(722) Krummedige: Under een Forudsætning: at I og jeres Datter forlader Landet, uopholdelig. Og den opfylder I os jo ikke.

(723) Sigbrit: Mellem os to?

- (724) Krummedige: Ja.
- (725) Sigbrit: Før Ugen er omme, er Dyveke en anden Mands Hustru.
- (726) Krummedige: Hvad — hvad siger I?
- (727) Sigbrit: Og rejst fra Danmark med ham.
- (728) Krummedige: Og rejst fra —! og I?
- (729) Sigbrit: Jeg bliver hos Kongen.
- (730) Krummedige: Uden Dyveke?
- (731) Sigbrit: Det tror I ikke. Vent saa og se!
- (732) Krummedige: Det tror jeg ikke, nej. Men hvis det virkelig passer, at —
- (733) Sigbrit: Inden Ugen er omme, er Dyveke skilt fra Kongen for bestandig.
- (734) Krummedige: (*rækker hende Papirerne*) Saa mangler dette kun Kongens Underskrift for at være Lov. (*Ud.*)
- (735) Sigbrit: Lille Dyveke, vil der komme en Dag, du kan tilgive din Mor? da du ser, at Nødvendigheden — — —. Paa engang saa synes jeg — jeg har ondt af dig, Gud, det maa være ubæreligt strengt at være dig. (*Og pludselig bryder hun ud i en kort tør Hulken.*)
- (736) Hanneken: (*ind*) Nu er det Hr. Oxe, Frue.
- (737) Sigbrit: Luk ham ind — om et Øjeblik. (*Fjerner Sporene i sit Ansigt, arrangerer sig med sit Haandarbejde.*)
- (738) Oxe: (*ind med en Tjener, som sætter en tilhyllet Kurv paa Bordet og gaar*) Fru Sigbrit, jeg takker Jer for, at I —
- (739) Sigbrit: Velkommen! Flinkt af Jer! I er jo ædru.
- (740) Oxe: Der er længe til Aften.
- (741) Sigbrit: Naa naa! Hanneken! (*Vexler nogle Repliker paa Hollandsk med Pigen, der sætter Vin frem og gaar.*) Sæt Jer der, nej, den Stol er bedre. Og saa har I Lyset rart. Vi skal have os et Glas af en syrisk Landvin, jeg fik foræret i Fjor fra Amsterdam. Den er kraftig, og dog skal der meget til af den, inden den slaar. Hvad er det, I har der i Kurven?
- (742) Oxe: Det er bare en lille Foræring til Dyveke. Ja, jeg ved jo nok, hun sender mig det tilbage.
- (743) Sigbrit: Sig ikke det. Æblerne, I sendte i forrige Uge, spiste hun da. Hun og Kongen delte et hver Aften før Sengetid.
- (744) Oxe: Hun og Kongen, ja!
- (745) Sigbrit: Saa saa! der kommer den Dag, hun spiser jer Frugt alene. Det drikker vi paa, Herr Torben. Skaal! Gaar det an, jeg titter? Næ, Kirsebær! saa tidligt! De skal op i en Skaal med det samme.

- (746) Oxe: De er ogsaa en Sjældenhed. En særlig tidlig Sort, jeg har opspurgt ovre paa Lolland. Jeg hørte, hun sagde engang til Kongen, at *hendes* Frugt var nu Kirsebær. Men jeg forstaar jo nok, hvad kan det nytte altsammen?
- (747) Sigbrit: Jeg har købt et Gods i Holland, Torben. Bliv der et Aar eller to med hende. Saa har Kongen en Arving med Isabella og I maaske en med Dyveke. Saa klarer sig alt.
- (748) Oxe: Hun rejser ikke med mig, Fru Sigbrit, hun siger aldrig Ja.
- (749) Sigbrit: Ikke og Aldrig og Hvad kan det nytte er Ukrudt for Viljens Lugejern. Det siger de Folk, der duer.
- (750) Oxe: Hvad siger saa vi, der ikke duer?
- (751) Sigbrit: Hvorfor duer I ikke?
- (752) Oxe: Fordi han stjal hende fra mig, den æreløse Bandit. Var hun ikke min Pige? Kaldte han sig ikke min bedste Ven? Og dog dansede de hele Natten for mine Øjne og gik ud sammen under Morgen uden at se mig. Og de har ikke set mig siden, skønt vi har gaaet her op ad hinanden alle de Aar. Jeg var en Dreng dengang, fuld af gal Kommers⁹⁶. Men dog ogsaa en Adelsmand. Vidste, at naar jeg engang smed Drengestregerne bag mig, havde jeg Byrd og Evner til at løfte en Opgave og fylde en Plads. Man skulde sagt mig dengang, at jeg i Løbet af faa Aar skulde naa dertil, at min eneste Redning var et — tilmed umuligt — Haab om en Konges aflagte Frille⁹⁷.
- (753) Sigbrit: Anlægger I det Syn paa min Datter, har vi ikke mere at drøfte.
- (754) Oxe: Hun har ødet mit Liv, hun og den Tumling til Konge, der bilder sig ind, han er noget, fordi I forstaar at styre baade hans Riger og ham.
- (755) Sigbrit: Hanneken! tag Vinen ud igen.
- (756) Oxe: Men jeg vil ikke raadne saa ung. Jeg vil ogsaa have øvet en Daad, før de kuler⁹⁸ mig ned til Ormene. Skaf mig Dyveke, Sigbrit! Ellers — i mine Delirier⁹⁹ ser jeg Slottet i Brand og hende og ham brænde inde. Det er ikke blot det, at jeg elsker hende, det er ogsaa det, at hun er til som hans — at hver Nat — nej, enten maa Dyveke blive min, eller de maa begge — (*krummer Fingrene.*) Nu har I mig. Kald saa Folkene under Bænken frem og lad mig slæbe til Kongen.
- (757) Sigbrit: Jeg har jo sagt Jer, vi to maa have Fortrolighed til hinanden. Jeg vover lige saa meget som I.
- (758) Oxe: Hvad vover mon I? Gør I mine Ord til Løgn, ved vi nok, hvem af os to Kongen vil tro.

⁹⁶*Kommers*: Ordet ”kommers” kommer af det latinske ”commercium” (af ”merx”, som betyder handelsvare) og betegner en lystig eller støjende adfærd, halløj, spektakel eller sjov. [ODS]

⁹⁷*Frille*: Forældet ord, som betegner en kvinde, der lever med en mand uden at være gift med ham, en elskerinde. [ODS]

⁹⁸*kuler*: Jf. ”kule” - i denne sammenhæng en kunstig, åben eller tildækket, større fordybning i jorden, en grav eller grube: ”nedgraver”. [ODS]

⁹⁹*Delirier*: Kommer af det latinske ”delirus” (afsindig) og bruges om sygelige sindstilstande, der ytrer sig i forvirrede forestillinger fx den såkaldte drankergalskab. [ODS]

- (759) Sigbrit: Ti stille, Torben, og hør nu paa mig. Ikke blot er det nødvendigt, at Kongen og Dyveke skilles, det er ogsaa nødvendigt, at det sker nu.
- (760) Oxe: Men hvordan skal det ske? Det er vel mere umuligt end nogensinde, nu hun skal have et Barn med ham.
- (761) Sigbrit: Hvem skal have et — Vaas! Hvem siger det?
- (762) Oxe: Det ved I da vel. Det er da vel I den første, der vidste?
- (763) Sigbrit: Vaas, siger jeg Jer. Dyveke kan ikke — — Opspind og Galskab, siger jeg Jer.
- (764) Dyveke: (*ind*) Er I her?
- (765) Oxe: Ja, jeg kom for — jer Mor har — det var noget med Slotsforvaltningen, vi skulde drøfte.
- (766) Dyveke: Ja, var det ikke? En Løngang, I skal have tilmuret. I var der vel forleden Aften for at tage Maal. Men tal hellere med Kongen om det først.
- (767) Oxe: Det har vel I allerede gjort.
- (768) Dyveke: Maaske jeg har, maaske jeg har ikke. — Hvad glaner du for, Mor. Har du aldrig set mig før?
- (769) Sigbrit: Jeg — faldt bare i Tanker. Hvorfor taler du saa haardt til mig? husk, jeg er gammel nu, taaler ikke saa meget mer.
- (770) Christiern: (*ind*) Ej se, Mor Sigbrit har Herrebesøg i Dag. Besøg af Herrer. Jeg traf just Hr. Trolle paa Vejen. Han saa ud, som led han af et Ildebefindende. Jeg lod for en Sikkerheds Skyld et Par Mænd ledsage ham ind til Slottet.
- (771) Sigbrit: Hvad skal det betyde?
- (772) Christiern: Og I, Hr. Torben — Smaafluglene synger om, at I kommer her tit paa det sidste. Der er dem, der er saa frække at kvindre, at I har tabt jert Hjerter her i Huset.
- (773) Oxe: Det har jeg tabt for mange Aar siden et andet Sted.
- (774) Christiern: Hjertet er ikke som andre Genstande, det kan man tabe atter og atter. Hvad er det for forlibte Øjekast, I sender over Bordet? I er en Skælm, Hr. Torben.
- (775) Oxe: Jeg beder Jer om ikke at lege med mig. Vil Eders Naade mig noget —
- (776) Christiern: Du skal have hende, Torben. Jeg siger dig: Forbindelsen har min Velsignelse. For vort gamle Venskabs Skyld. Kan du huske, da vi var unge? de fygende festlige Dage i Bergen? den Nat vi red om Kap ned ad Fjeldet og lod Hestene springe med os ud i Mørket højt oppefra, vi vidste ikke engang hvor højt, udi¹⁰⁰ Fjordens brølende Vande.
- (777) Oxe: Jeg havde glemt det, Eders Naade. Men nu I minder mig om det — ja, saadan en Karl har jeg været engang.
- (778) Christiern: Og kan du huske den Vaarnat — vi havde ikke en Draabe Vin hos os og snakkede dog sammen, vi to alene, fra Nordlyset tændtes, til Solen randt. Vi var

¹⁰⁰*udi*: Præpositionen brugtes i 1700-tallet næsten overalt i stedet for "i", især hos Ludvig Holberg. [ODS]

unge dengang og overskudsglade og dødsenstrætte af Livet paa samme Tid. Herligt. Herligt. Og nu vil du altsaa gifte dig, Torben.

(779) Oxe: Eders Naade, jeg beder Jer —

(780) Christiern: Det er klogt. En ung Mand skal altid tage en gammel Kone. Saa kan han se Fremtiden i Møde med Haab. Men at I to har fundet hinanden i Elskov, du min Barndomsven, og min Sigbrit, min trofaste! Du bliver paa en Maade min Svigerfar, Torben. Det er lystigt, hvad? jeg vil gøre jert Bryllup, saa snart jeg (*stikker sit Ansigt helt hen til Oxes*) har set dine Regnskaber efter, og give jer (*hyggeligt leende*) i Bryllupsgave en Rejse (*tændergnidende brutalt*) saa langt som I bare kan drømme jer. — Kom Dyveke, vi gaar ind til dig og lader de Nyforelskede ene.

(781) Oxe: Han ved alt. Det er ude med os.

(782) Sigbrit: Mig sker der intet. Det tør han ikke. Og saa længe jeg lever, skal jeg holde hans Hænder, saa ogsaa I gaar fri.

(783) Oxe: Han bruger Øxen, aah Kristus! Kristus, han bruger Øxen imod mig.

(784) Sigbrit: Ti stille. Ss. Jeg siger Jer jo, at saalænge jeg — aah!

(785) Oxe: Hvad er der med Jer?

(786) Sigbrit: Det er — mit Hjerter — jeg bliver jo — aah — gammel — og Hjertet ogsaa — Hjertet først — det er det, der — der mest er slidt paa i den senere Tid — aah — aah — tag mig et Glas — her er Nøglen til Skabet — det Glas til venstre — nej, anden Hylde — nej, ikke det der, er I galen, Mand! I ser dog Korset — ja, rigtigt, det der — og saa Skeen i Hjørnet. Tak. En, to, tre — nej — vil I? Haanden ryster for meget — ni, ti — Tak. — Uuhk, uha, det er besk, men det linder, det plejer at — Hanneken, Hanneken.

(787) Oxe: Faar I Kvalme?

(788) Sigbrit: Jeg maa ud. Det gaar over strax. Sæt Jer ned saa længe. Det gaar over strax. (*Ud med Hanneken.*)

(789) Oxe: Han bruger Øxen. Kristus! Kristus! Han bruger Øxen, Øxen, Øxen. (*Hans Øjne flakker blodsprængte rundt, hen over Giftflaskerne, første Gang uden Tanke, anden Gang standser de ved dem med et Ryk. Og atter flakker de rundt, ligesom søgende, og standser ved Kirsebærskaaen.*) Hun delte med ham, det sagde Sigbrit, hun delte sine Æbler med ham. — Nej. Aldrig. Aldrig. (*Vender sig bort fra Skabet. Og pludselig har han alligevel grebet en Flaske med Døds kors paa og stænket dens Indhold ud over Bærrene.*)

(790) Sigbrit: (*ind*) Hvad var det, der klirrede?

(791) Oxe: Jeg satte Flasken med de Draaber, jeg gav Jer, tilbage paa Plads. — Fru Sigbrit, jeg tør ikke andet, jeg maa prøve at flygte.

(792) Sigbrit: Det er dumt. Jeg lover Jer —

(793) Oxe: Klogt eller dumt — jeg tør ikke andet — bed for mig, Fru Sigbrit — nej, ikke til ham, men til Gud. (*Ud.*)

- (794) Sigbrit: Aah ja, aah ja, aah ja. (*Stavrer lidt rundt, sætter sig, fugter de tørre Læber med den tørre Tunge, hendes Blik falder paa Kirsebærrene, halvt i Tanker tager hun et, rækker efter sit Haandarbejde, sutter paa Bærret og smasker lidt, bliver saa med eet voldsomt Sæt helt paa Vagt, spytter det ud i sin Haand, spytter igen, gnider Tungen og Læberne haardt med et Klæde, forstaar ikke noget, opdager Flaskerne, der er i Uorden, stivner. Løber saa hen til Skaalen, river den til sig, standser brat, hendes Ansigt skælver under Tankerne — eller Tanken — saa synker Haanden, hun lader Bærrene staa og sætter sig hen.*)
- (795) Dyveke: (*ind, brudeklædt*) Kongen har hjulpet mig. Vil du binde Sløret?
- (796) Sigbrit: (*ser fraværende paa hende*)
- (797) Dyveke: Vil du, Mor?
- (798) Christiern: (*ind*) Saa Jordan saa dejlig en Brud før, tror du? Og hun er min — i Lykke og Lykke! Mor Sigbrit, slut Fred med os, hører du, vi beder dig, gør os lykkelige i Lykken!
- (799) Dyveke: Vi beder dig, Mor.
- (800) Sigbrit: Hr. Krummedige var her med Bondeloven.
- (801) Christiern: Og Hr. Oxe — — — ja ja ja ja. Vagtmandskab! sæt efter Hr. Torben og kast ham — — —
- (802) Sigbrit: Kongen tog fejl. I lader Oxen ride. (*En skægget Krigskarl toner frem og staar raadvild.*)
- (803) Christiern: Du ved vel, du lystre Kongen?
- (804) Sigbrit: Og Kongen er der, hvor hans Segl er. (*Viser det frem, lukker Døren.*)
- (805) Christiern: Seglet til mig!
- (806) Sigbrit: Naar du siger mig, hvem du vil give det til?
- (807) Christiern: Hvem —? Hvem jeg vil — — (*river det pludselig til sig.*) Storsvindlet i Slotsforvaltningen har han ogsaa. Han har selv forsumpet sit Liv! Lad det ende nu! Ser I Seglet? Naa! I Fængsel med Oxen! To Mand af Sted! (*Slaar Døren til igen.*)
- (808) Sigbrit: Som du vil da med *ham*! Men Seglet maa du fly mig tilbage.
- (809) Christiern: Jeg beholder det selv.
- (810) Sigbrit: Det var sandt den ringeste af alle at betro det til. Du, som ved saa meget, ved du ingenting om dig selv? En har sagt mig, du engang i et Lune ønskede dig en vanskabt Krop. Du behøver ikke at ønske dig vanskabt, du er det, Kong Christiern, du bærer i en Høvdings Legeme en Krøblings Sjæl. — Ja, knyt nu Hænderne og rul med Øjnene og giv dig dit heftige Sind i Vold. Jeg agter de store Lidenskaber, men kun naar en Tanke styrer dem, jeg ærer den høje Begavelse, men kun naar den evner at samle sig i en Vilje. Du og jeg tilsammen, vi er Kongen. Hver for sig er vi kun en Latterlighed og en Ynk. Giv mig saa Seglet tilbage.

- (811) Dyveke: Nej, Kongen er Christiern og du og jeg. Faar du mig fjernet, skal du se, at uden mig er Christiern intet, og hvad er saa du? Men du faar mig ikke fjernet, for Kongen og jeg har bestemt —
- (812) Sigbrit: Der ligger ingen Vægt paa, hvad I to har bestemt.
- (813) Dyveke: Vogt dig, sagde jeg. Du er ikke den, du har været. Jeg har overlistet dig. Hvad var det, du saa trofast gav mig for „min Huds Friskhed?” Haha, jeg har gættet rigtigt! se paa hende, Christiern, se!
- (814) Christiern: Hexekvinde! paa Baalet burde du. Og du vil kalde dig Mor.
- (815) Dyveke: Det er hun ikke. Ingen Mor kunde gøre saadan. En Rufferske er du, der har fundet mig i en Kneje i Holland, set, jeg var yndig, og købt mig for at udnytte mig.
- (816) Christiern: Saa skal du da vide: fra nu af, Sigbrit —
- (817) Sigbrit: (*i et Skrig*) Jeg vil ikke vide mer. I er rasende begge. Saa ud af mit Hus, Kong Christiern. Mit Barn maa have Ro nu. For sin Tilstands Skyld.
- (818) Christiern: Dyveke!
- (819) Sigbrit: Du ser vel, hun er Døden nær, saadan har I hidset og skræmt hende. Kom, læg dig lille Dyveke. Saa saa saa, hvad regner jeg dine Beskyldninger mod mig! Jeg ved nok, hvad Tanker vi Kvinder i den Tid kan digte sammen. Nu skal du bare hvile. Saa snart I begge er faldet til Ro, kan Kongen jo komme tilbage.
- (820) Christiern: Hvad skal jeg, Dyveke?
- (821) Dyveke: Jeg ved det ikke. Mor har visst Ret. Være ene lidt. Bare have Fred.
- (822) Sigbrit: Aa, saa hvil Barn! husk, du har arvet min Hjertefejl. Vi med de svage Hjerter maa passe paa. Und hende blot et Par Timers Hvile. Og lad Seglet bero saa længe i hvert Fald. Bondeloven mangler nu kun din Underskrift og saa, at vi to fører den ud.
- (823) Christiern: Min Vagt lader jeg blive, Dyveke. Ingen lukkes ind og ingen forlader Huset. I Aften har du mig her tilbage. Og alting bliver, som vi har bestemt.
- (824) Dyveke: Hvor er du god ved mig! Aah, Christiern! Christiern! hvor har jeg elsket dig — og vil elske dig, indtil jeg dør. Og siden efter — min Kærlighed lader jeg blive tilbage i Barnet, saa ved du, du har den der.
- (825) Christiern: Paa Gensyn i Aften, du min eneste kære.
- (826) Dyveke: Paa Gensyn, Christiern, paa Gensyn! (*Han ud.*)
- (827) Sigbrit: Kom saa, lille Dyveke.
- (828) Dyveke: Nu kommer jeg, Mor. — Bare kigge ud først. Han ser mig ikke. Han tror, jeg har lagt mig. Jeg vinker alligevel. Oh, saa stolt i Sadlen. Nu skjuler Støvet ham. Men jeg har ham endnu — her under mit Hjerte! Tænk, Mor, at du vidste det!
- (829) Sigbrit: Vel vidste jeg det.
- (830) Dyveke: Hvad siger du saa til det?

- (831) Sigbrit: Jeg siger, at nu skal du bare ligge stille. Slet ikke tænke. Saa breder jeg Tæppet over dig. Og sætter mig hos dig med mit Haandarbejde.
- (832) Dyveke: Haandarbejde, det er mange Aar siden. Ellers er det altid Papirer.
- (833) Sigbrit: I Dag fik jeg Lyst til — men nu er vi stille, nu er vi bare stille. (*Taushed.*)
- (834) Dyveke: De store prægtige Kirsebær der, er det nogen fra Torben? for saa vil jeg da ikke røre dem.
- (835) Sigbrit: Fra Torben? hæ, det er nok nogen, vi kan takke Kong Christiern for.
- (836) Dyveke: Saa har jeg da virkelig Lyst til at smage dem. Kan det gøre noget for min Tilstand, Mor?
- (837) Sigbrit: Ikke andet end godt, tror jeg. Vi ved jo da, Frugt er sundt.
- (838) Dyveke: Vil du sætte Skaalen hen til mig?
- (839) Sigbrit: Det skal jeg, min Pige.
- (840) Dyveke: Mor, tror du ikke, der kan ordnes noget for Kongen og mig, saa alle Parter kan blive glade?
- (841) Sigbrit: Jeg skal prøve det, som jeg aldrig har prøvet før. Den bedste Udvej for alle skal jeg se at finde. Er du saa glad?
- (842) Dyveke: Hvad siger du egentlig til, at du skal være Bedstemor? Og tænk, til en Kongesøn, hvad! Jeg kan slet ikke tænke mig dig med et lille Barn paa Armen.
- (843) Sigbrit: Det er saamænd ikke længe siden, jeg gik og bar paa dig. Da tænkte jeg mangen Gang, Dyveke: Livet giver dog mer, end det tager.
- (844) Dyveke: Ved du hvad, de smager saa underlig. Friske og syrlige nok, men saa med en underlig Bismag af Sødme.
- (845) Sigbrit: Det er ogsaa en særlig Sort, sagde Budet. De er skaffet hjem etsteds langvejsfra.
- (846) Dyveke: Tænk, at du sidder hos mig med et Haandarbejde! Det er ligesom dengang jeg var lille og havde Mæslinger. Kan du huske det?
- (847) Sigbrit: Det kan du tro, jeg kan.
- (848) Dyveke: Og nu har jeg snart selv et lille Barn. Hvor dog Livet er kort!
- (849) Sigbrit: Ja, det er kort.
- (850) Dyveke: Er det ikke sjovt med os Mennesker? For et Øjeblik siden var jeg saa hadefuldt paa dig, og nu — nu er du min egen kære Mor. Sikke døsig jeg bliver med-et.
- (851) Sigbrit: Saa tag dig et Blund. Det har du kun godt af.
- (852) Dyveke: Du bliver her jo, Mor.
- (853) Sigbrit: Jeg bliver her.
- (854) Dyveke: Og i Aften kommer Christiern. Aah, det er skønt at leve. Nu sover jeg, Mor.

(855) Sigbrit: Godnat, min lille Pige. Godnat. — Nu, Christiern, kan du underskrive Loven.